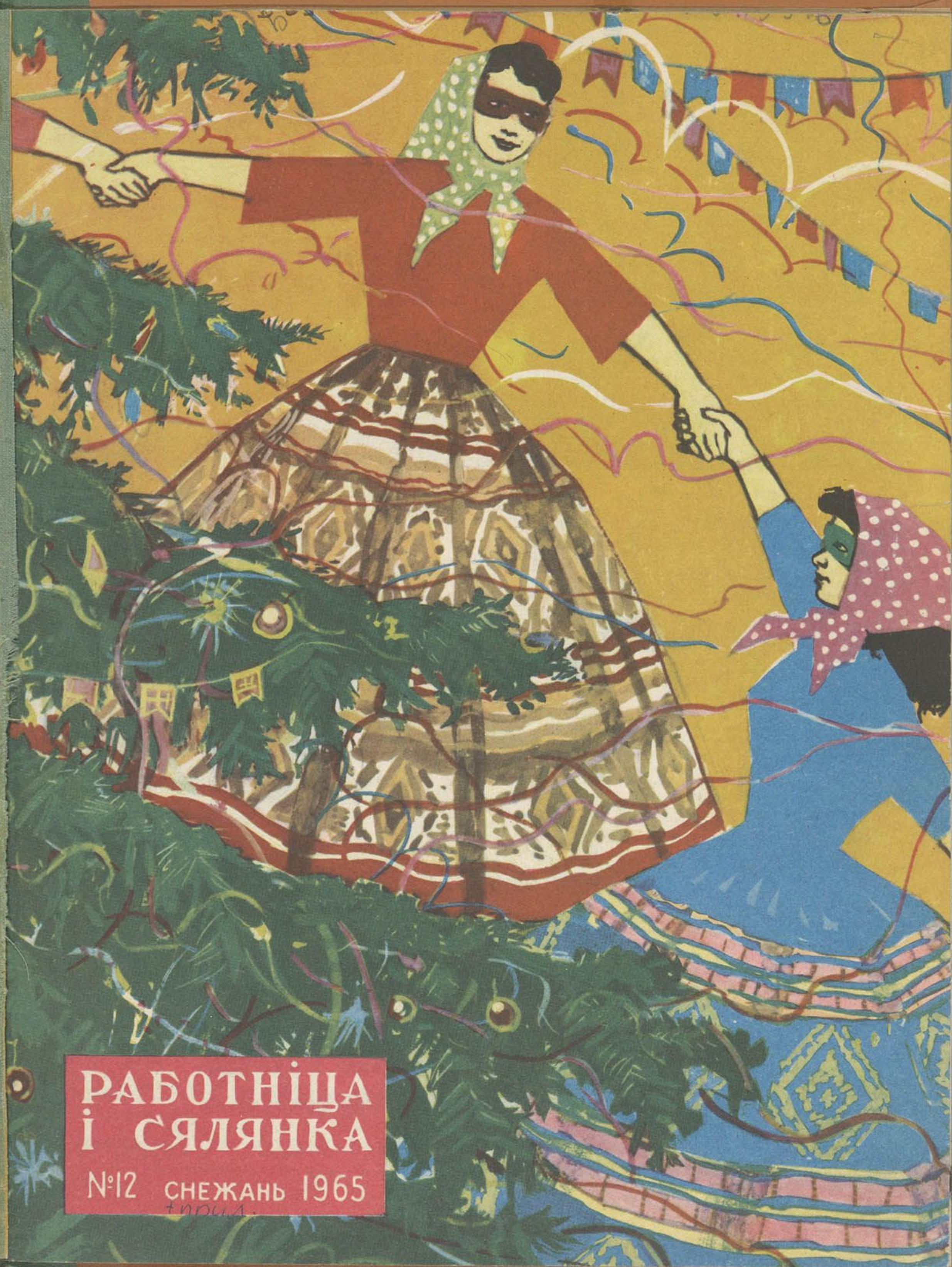

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№12 СНЕЖАНЬ 1965

8 мая 1965 года Указом Президиума Верховного Совета СССР Брестской крепости было присвоено почетное звание «Крепость-герой» с вручением ордена Ленина и медали «Золотая Зорка».

Брестская крепость. Два глголы словы сёння ведае ўвесь свет. У бессмяротным подзвігу абаронцаў цытадэлі над Бугам адбілася воінская мужнасць і высокі патрыятызм савецкіх салдат, якія потым гэтак бліскуча выявіліся ў подзвігах абаронцаў Масквы і Ленінграда, Севастопалю і Адэсы, у бітвах на Волзе і Курскай дузе...

У сценах крэпасці змагаліся прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. На самых адказных участках абароны стаялі насмерць камуністы і камсамольцы.

Радзіма не забыла подзвіг бессмяротнага гарнізона. У вялікае і светлае свята вылілася ўручэнне крэпасці высокай ўзнагароды.

1 лістапада з усіх канцоў краіны ў Брэст з'ехаліся слаўныя абаронцы крэпасці-героя, з'ехаліся прадстаўнікі ад гарадоў-герояў: Масквы, Ленінграда, Волгаграда, Севастопалю, Адэсы, Кіева...

На ўрачыстым пасяджэнні ў Брэсце член Президиума ЦК КПСС, першы намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР К. Т. Мазураў 1 лістапада прымацаваў да сцяга Брестскай крэпасці-героя ордэн Леніна і медаль «Залатая Зорка» і перадаў на вечнае захоўванне Грамату Вярхоўнага Савета СССР.

На здымках: 1. К. Т. Мазураў прымацоўвае да сцяга Брестскай крэпасці-героя ордэн Леніна і медаль «Залатая Зорка».

2. Прыехала на вялікае свята і Раіса Абакумава — ваенфельчар і абаронца Брестскай крэпасці. Сёння ў Брэсце яе вітае К. Т. Мазураў.

3. Вітаюць брастаўчане, як самага роднага, як самага блізкага нчм, беларусам, чалавека і пісьменніка Сяргея Смірнова.

4. Госці Брэста ля аднаго з фартоў крэпасці.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА № 12

СНЕЖАНЬ
1965

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ДРУГІ

Алесь ЗВОНАК

Над Бугам

Высокае неба ў бяздонным разліве
Гарачае сонца цяпліны пасылае вясне.
Над Бугам санлівым шапочуць аб нечым
ракіты,
Трава парасла на старой цытадэльнай
сцяне.

Маўчаць амбразуры, і дым не клубіцца
з расколін,
А водгулле часу ў грудзях несціхана
гучыць:
Хто ў бітве няроўнай адужаць
праціўніка здолен,
Таго не спалохае стрэл з завуголля
ўначы...

Стаяць экскурсантаў—равеснікі грознага
года,
Над імі шчарбатая высіцца хмура-
сцяна.
Тут смерць прынялі іх бацькі непакіснай
пароды,
Тут куляў сляды, што скасілі жыццё
Фаміна...

Схілілі галовы маўкліва хлапцы
і дзяўчаты,
Здаецца ім: кроў дымяцца цагліны
руін...
Палкоўнік ссівелы ракоча баском
хрыплаватым,
І мёртвыя пліты гавораць на мове
былін...

О, час неўтаймоўны, ты добра
загойваеш раны,
Астуджваеш памяці вострай пякучы
парэз!
Адпеты геройскія песні лясных
партызанаў,
У засень каштанаў ад спёкі хаваецца
Брэст...

Пра славу былую шуміць Белавежская
пушча,

З НОВЫМ ГОДАМ!

Новы год—радаснае свята ў жыцці
кожнай сям'і, і пачынаецца яно вель-
мі хораша: з ёлкі. Дзеля людскоў ра-
дасці зялёныя галіністыя красуні пе-
расяляюцца з лесу ў кватэры...

Ёлчыны
наваселлі,
Снежныя
каруселі!
Ёлка грукнула ў дзверы—
Шчасце зайшло ў кватэру:
Залатое, зялёнае, белае,
Маладое, гарэзнае, смелае...

Новы год ступае на нашу зямлю!
Яркімі агнямі засвяціліся навагоднія
ёлкі. У святочнай аздобе гарады і вёс-
кі, заводы і школы, каткі і праспек-
ты. Новы год прыйшоў у нашы сем'і і
ўзрадаваў бацьку і маці, бабульку і
ўнука...

У Новы год добра падумаць пра тое,
што перажыта, азірнуцца на пройдзе-
ны шлях.

А пражылі мы год вельмі плённы,
багаты здабыткамі. Наша вялікая
краіна ўпэўнена ідзе па шляху да ка-
мунізма. З намі нашы сябры—пра-
цоўныя краін сацыялістычнага лаге-
ра, працоўныя ўсіх краін свету.

Шпарка будзеца, прыгажэ і ба-
гацее наша рэспубліка, наша родная
Беларусь. На 8 месяцаў раней тэрмі-
ну мы выканалі сямігадовы план, на
3 мільярды рублёў звышпланавай пра-
дукцыі далі дзяржаве! Толькі дзве ліч-
бы, але колькі ў іх людскога старан-
ня, колькі пошукаў і натхнення! Наш
народ мае права ганарыцца сваімі да-

сягненнямі. Плён працы відаць усім.
Гмахі новых заводаў і фабрык (на-
прыклад, гіганцкага Гродзенскага
азотнатукавага завода), кварталы
маладых і старэйшых гарадоў, золата
свежых зрубаў... А ў магазінах—мя-
са, масла, цукар, малако, тканіна, абу-
так, тэлевізары, радыёпрыёмнікі. Вы-
рабы беларускіх майстроў славіцца
далёка за межамі рэспублікі. Мінскія
самазвалы і трактары даўно прызна-
ныя ў многіх краінах свету. Мінскі
год даў беларускую прамысловую
нафту—яе знайшлі на Палессі, пад
Рэчыцай. Нафта па нафтаправоду
«Дружба» пайшла да нашых сяброў—
у еўрапейскія краіны сацыялістычнай
садружнасці.

Радуюць поспехі нашай культуры,
мастацтва. Новымі значымі творамі
папоўніліся нашы музеі і фацятэкі, на
кніжныя паліцы грамадскіх і асабі-
стых бібліятэк лягло багата цудоўных
кніг беларускіх празаікаў і паэтаў.

Пад Новы год добра падумаць пра
будучыню. Мы верым у будучыню,
верым у шчасце, верым у мір і зма-
гаемся за яго.

Новы год—гэта год XXIII з'езда
Камуністычнай партыі Савецкага Саю-
за. Новы год—пярэдадзень вялікіх
імянін Савецкай улады, пяцідзясяці-
годдзя яе.

Кожны з нас ужо заклапочаны, як
налепш сустрэць гэтыя слаўныя да-
ты, кожны пытае сябе: «Што зраблю
я?» Токар Мінскага трактарнага пры-
мае новае абавязальства. Навагруд-
ская даярка мяркуе павялічыць надоі.
Скульптар лепіць партрэт сучасніка—
чалавека гордага і натхнёнага. Кам-
пазітар яднае гукі, каб уславіць у
творы веліч нашай эпохі. У кожнага—
свой план, свая задума, якой суджана
здзейсніцца ў Новым годзе...

Няхай здзейснення ўсе нашы задум-
мы!

Няхай шчаслівеюць нашы людзі!

І каб песня гучней чулася над на-
шай зямлёй!

І каб самае вялікае шчасце выпала
на долю нашых дзяцей!

Там, дзе ёлка да столі,—
Гоман гасцей,
застолле...

А ёлкі—унізе,
уверсе,

На першым,
на пятым паверсе,

На вуліцы,
на стадыёне...

Свята ў людзей сягоння!

Еўдакія ЛОСЬ

На братніх магілах чырвоныя кветкі
гараць.
Як вокам акінуць—пшаніц ізумрудныя
гушчы,
Налітыя сонцам, хвалююць зямлі
небакрай...

Як вокам акінуць—гайдае зялёнае
мора
Дыханне вясны на абшарах палескіх
нізін,
І льецца над Бугам жалезная песня
матора,
І дышае парай узнятая глеба цалін...

Зямля Беларусі, абмытая ліўнем
нягодаў,
З мігценнем вясёлак у ясных і сініх
вачах,
Здабытае ў бітвах, бяспэчнае шчасце
народу
Нясеш ты нястомна на мужных,
трывалых плячах!

XXIII НАСУСТРАЧ

Неўзабаве дэлегаты партыйных арганізацый Савецкага Саюза збяруцца на чарговы XXIII з'езд КПСС. Збяруцца, каб абмеркаваць вынікі работы партыі за час, што прайшоў пасля XXII з'езда, каб вызначыць чарговыя задачы.

Кожны з'езд ленінскай партыі — вялікая падзея ў жыцці не толькі камуністаў, але ўсяго савецкага народа. Савецкія людзі вераць партыі, жывуць яе ідэаламі і ўпэўнены, што XXIII з'езд КПСС прынясе шмат новага.

Вось чаму па ўсёй краіне шырыцца хваля ўсенароднага сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар XXIII з'езда партыі. І ў нашай рэспубліцы няма ніводнага завода ці фабрыкі, саўгаса ці калгаса, калектывы якіх не ўключыліся б у гэты сапраўды ўсенародны рух.

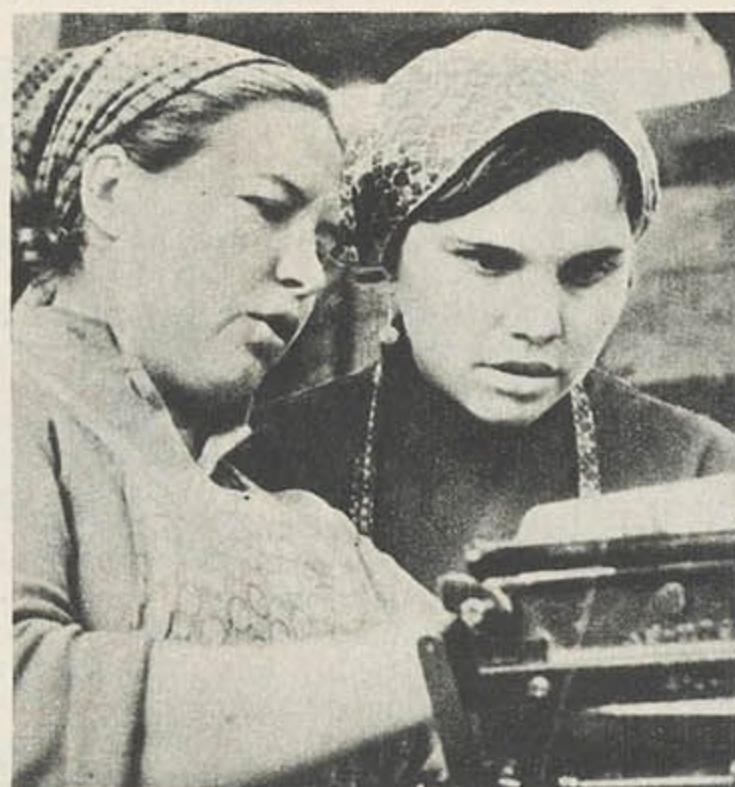
Разгарніце любую газету і ўбачыце, колькі ў ёй радасных паведамленняў аб датэрміновым выкананні плана, аб асваенні новых відаў прадукцыі. Ужо рапартавалі аб сваіх працоўных перамогах буйнейшыя калектывы ў рэспубліцы — трактаразаводцы, аўтамабілебудаўнікі Мінска і Жодзіна, трыкатажнікі гомельскай фабрыкі «8-е сакавіка» і віцебскай фабрыкі «КІМ», працаўнікі Палацкага нафтаперапрацоўчага завода, салігорцы і іншыя. Газеты друкуюць паведамленні з калгасаў пра звышпланавы продаж дзяржаве прадуктаў сельскай гаспадаркі.

Радасна, што сярод спаборнічаючых шмат жанчын. На нашых здымках вы бачыце камсамолак Таню Стрэльнікаву (злева), Валю Клязовіч і Ніну Быліновіч, якія працуюць на збудаванні шахтных ствалоў 3-га Салігорскага калійнага камбіната. У дні перадз'ездаўскай вахты дзяўчаты працуюць з вялікім уздымам.

А вось перадавая бабінажніца Магілёўскага завода штучнага валакна Галіна Мікалаеўна Хадкевіч. У дні спаборніцтва яна дапамагае маладым выпускаць прадукцыю высокай якасці. На здымку яна з маладой бабінажніцай Раісай Міхайлоўскай.

Побач работніцы Барысаўскага завода аўтатрактарнага электраабсталявання Лідзія Ялкоўская і Аляксандра Рудкоўская. Яны ў перадз'ездаўскія дні не толькі палепшылі якасць прадукцыі, але кожны дзень выконваюць зменныя заданні не ніжэй чым на 120 працэнтаў.

З пачатку года камсамолка Галіна Грынкевіч — даярка саўгаса «Пастаўскі» Пастаўскага раёна — надаіла ад замацаванай за ёй групы кароў каля 40 тон малака і зараз яна працуе з вялікім натхненнем.

Фота П. Наватарова, М. Жалудовіча, Ул. Дагаева, В. Уславава.

ХТО НОСІЦЬ АДЗЕННЕ «ДЗЯРЖЫНКІ»

«Дзяржынка» — так звычайна называем мы сваю фабрыку, бабруйскую швейную фабрыку імя Ф. Э. Дзяржынскага. Думаецца, што сярод чытачоў часопіса нямала знойдзеца людзей, якія, прачытаўшы гэтыя радкі, скажуць:

— А мы з вамі ўжо знаёмы. Хтосьці скажа: я нашу «ба-

лонню», пашытую ў вас, хтосьці прыгадае, што яго плашч маракенавы ці шарсцяны, яго форменнае адзенне чыгуначніка або рабочая спецоватка таксама маюць марку фабрыкі імя Дзяржынскага. Штодзень грузавікі вывозяць з вяротаў нашай фабрыкі ў вялікай колькасці тое адзенне,

якое носіце вы пераважна ў дождж і непагадзь. І хочацца, каб і вы хоць крышку ведалі, як жывуць дзяржынцы, як яны працуюць, з якім настроем сустраля яны рашэнні вераснёўскага Пленума ЦК нашай партыі, непасрэдна звернутыя да работнікаў прамысловасці, і чым думаюць парадаваць вас у недалёкім будучым.

Што ж, давайце знаёміцца. Мы жывем у Бабруйску, не надта вялікім і пакуль яшчэ ціхім горадзе. У цэнтры яго, адразу ж за густым скверам пачынаюцца карпусы «дзяржынкі». Сюды прыходзяць кожны дзень каля трох тысяч рабочых, прыходзяць швачкі, раскладчыцы, матарысты, майстры, інжынеры. Уявіце сабе адзін з нашых цэхаў — пашывачны. За швейнымі машынамі сядзяць у два доўгія рады швачкі. Кожная з жанчын выконвае сваю аперацыю. І ваш будучы плашч па канвееры ідзе ад адной машыны да другой, ад адной швачкі да другой. І вось ужо ён гатовы вісіць на вешалцы, якая стаіць у канцы кожнага рада, і заўтра ці паслязаўтра трапіць у магазін. А потым да вас. Вам падабаецца вось гэты плашч? Ці ж не праўда, для дзяўчынкі-падлетка блакітная ці чырвоная «балоння» новага фасону будзе цудоўным падарункам ад бацькоў. Або вось гэты наш новы выраб — недарагое воданепранікальнае паліто — штапель на паралоне — хіба не парадзе яно кожную жанчыну? І каштаваць будзе нядрэага, не больш за дваццаць рублёў. І практычна, і прыгожа.

Я даўно ўжо, з першых пасляваенных гадоў працую на фабрыцы імя Дзяржынскага, дырэктарам яе стала зусім нядаўна. І калі прыгадаеш, бывае, якія вырабы выходзілі з фабрыкі гадоў гэтак 10—15 назад, успомніш, што патрабавалі ад нас у той час гандлёвыя арганізацыі і што патрабуюць яны сёння, становіцца зразумелым, як змяніўся дабрабыт нашага народа за гэты час, як выраслі яго густ і запатрабаванні. Шылі мы некалі аднастайныя курткі, ватоўкі, плюшаўкі, шэрыя і чорныя прарызіненыя плашчы з нязменнай падкладкай у клетачку. Пэўна, сваю добрую службу саслужылі людзям і гэтыя вырабы. Але куды больш прыемна шыць вось такія яркія «балонні» або жаночыя розна-

Марыя Васільеўна Касько, дырэктар фабрыкі імя Дзяржынскага.

каляровыя курткі на «маланцы», адстрочаныя буйнай клеткай. Іх ахвотна апране любая модніца.

А жыццё патрабуе ад нас яшчэ большага. Прамая сувязь «фабрыка — магазін» не дасць нам спыніцца, супакоіцца ні на адну хвіліну. Тое, што яшчэ сёння ў вас карысталася попытам, што вы лічылі модным і прыгожым — заўтра ўжо не будзе падабацца вам, залежыцца ў магазіне, а потым можа перайсці ў разрад уцэнненых тавараў. І прадпрыемству і дзяржаве — страта. Як жа нам угнацца за вашым густам і попытам, таварышы пакупнікі, захаваць з вамі надоўга добрыя адносіны?

Вось гэтага мы і дамагаемся. Для гэтага, менавіта, выходзім і заахвочваем сваіх рацыяналізатараў, а іх у нас на фабрыцы больш як 200 чалавек. Для гэтага вучымся — ездзім на лепшыя швейныя прадпрыемствы краіны, асабліва часта ў Ленінград, дзе ёсць што пераняць. Для гэтага ж і накіроўваем групы сваіх рабочых і інжынераў у тыя гарады, дзе ў магазінах вісяць вырабы нашай фабрыкі. «Ці падабаюцца яны пакупнікам? Што вы прапануеце?» — звяртаемся і да прадаўцоў магазінаў і да саміх пакупнікоў. Памятаю, мінулым летам такая паездка ў Мінск, прынамсі, ва

І кожны дзень ідуць гэтай дарогаю дзяржынцы. Ідуць на работу. з работы...

Ад адной аперацыі да другой... Калі выконвае сваю аперацыю швачка Мальвіна Пятроўна Голухава, майстар брыгады Нэла Кобрусева можа быць спакойная.

ўнівермаг трактарнага завода, які больш за іншыя магазіны атрымлівае наша адзенне, вельмі вялікую карысць прынесла работнікам фабрыкі. Яны прыехалі з Мінска ўсхваляваныя, прывезлі безліч прадпаноў, вельмі настойліва дабіваліся іх укаранення. Усё новае, што бачаць нашы людзі ў іншых месцах, з чым сутыкаюцца непасрэдна ля прылаўкаў, мы маем звычай абмяркоўваць потым на сваіх вы-

Новая мадэль паліто — штапель на паралоне. Хутка з эксперыментальнага цэха яна трапіць на канвеер. А потым — у магазін.

творча-тэхнічных канферэнцыях. Тут жа прымаем рашэнні і, не марудзячы, уносім іх у вытворчасць.

Перш за ўсё хачу падкрэсліць, што ўжо ў снежні 1965 года мы пачалі пашыць вельмі арыгінальнай рэчы — жаночага паліто са штапелью і баваўнянай дыяганалі на паралоне. Не сумняваюся, што гэтыя паліто адразу ж атрымаюць прызнанне ў пакупніка, бо такія паліто можна насіць глыбокай восенню і цёплай зімой, яны вельмі лёгкія, дзяшовыя. У 1966 годзе будзем шыць вырабы з капрону, дубліраванага шэрсцю. Замест саржавых плашчоў, дубліраваных паркалем у дробную клетачку, будзем выпускаць вырабы са штапелью, дубліраванага шатландкай у буйную клетку, што больш адпавядае патрабаванням сучаснай моды.

Хочацца сказаць і вось што: для кожнай фабрыкі ці завода народнагаспадарчага прызначэння вялікае значэнне мае ўвядзенне цяпер канкрэтызаванае кіраўніцтва. Што атрымлівалася да гэтага часу? Тканіны, напрыклад, нам пастаўлялі прадпрыемствы, якія падпарадкоўваліся аднаму ўпраўленню, машыны — другому, прыкладныя матэрыялы — трэцяму і г. д. Пакуль узгодніш па ўсіх інстанцыях, нямала часу і энергіі страціш. А нам жа трэба паварочвацца хутка і аператыўна, інакш густ і попыт пакупнікоў прымусяць фабрыку, як кажуць, «вылецець у трубу». Цяпер жа, пасля таго, як прынята рашэнне стварыць Міністэрства лёгкай прамысловасці, усе нашы патрэбы будуць задавальняцца па аднаму адрасу. А гэта намнога палепшыць работу прадпрыемства.

Думаем, што пры новым кіраўніцтве прамысловасцю будзе вырашана і такое пытанне: трэба, каб існавала не толькі прамая сувязь «прадпрыемства — магазін», але і прамая сувязь «прадпрыемства — пастаўшчык». Каб наш плашч ці паліто падабаліся пакупнікам, мы павінны для сваіх вырабаў самі выбраць тканіну і сумесна з мастакамі-мадэльерамі вызначыць яе афарбоўку, а адпаведны прыклад падабраць самі. Вось тады можна будзе сапраўды прад'явіць да прадпрыемства патрабаванні па самаму высокаму рахунку.

Па многіх пунктах свайго рашэння вераснёўскі Пленум як бы абагуліў тое, што ўжо робіцца на нашых прадпрыемствах. І гэта, на мой погляд, знамянальна. Значыць, рашэнні партыі наспелі ў самім жыцці, адкрылі больш шырокую

дарогу новаму, лепшаму, што нарадзіла творчасць мас. Да прыкладу, прамая сувязь «магазін — пакупнік» у многіх месцах існавала ўжо. А вось шырокія правы, якія даюцца цяпер прадпрыемствам па выкарыстанню сваіх наапаўненняў, гэта, трэба сказаць, зусім новая справа, і мы яе вітаем.

Адразу нават цяжка ўзгаджаць усё становіцца, што прынясуць кожнаму (зразумела, маецца на ўвазе добраму) прадпрыемству гэтыя правы. Свае наапаўненні мы будзем выкарыстоўваць для расшырэння вытворчасці, удасканалення тэхнікі і, зразумела, для матэрыяльнага заахвочвання людзей, паляпшэння ўмоў працы і быту рабочых і служачых. А людзі ў сваю чаргу будуць зацікаўлены, каб прадпрыемства мела такія наапаўненні. Значыць, будуць лепш працаваць. Я лічу, што гэта не проста добрае рашэнне, а рашэнне ў поўнай меры мудрае. Пройдзе зусім нямнога часу, як у гэтым змогуць пераканацца ўсе.

Дзяржынцы прыкінулі ўжо, куды пойдучы ў першую чаргу нашы наапаўненні. У нас ёсць цяпер дзіцячы камбінат, два сады, яслі. Але паколькі на фабрыцы працуе большасць жанчын — гэтага ўсё яшчэ недастаткова. Дык вось мы і вырашылі ў першую чаргу на свае наапаўненні пабудавать новы дзіцячы сад на 280 месц. Гатова ўжо ўся дакументацыя на будаўніцтва. Хутка закладзем першыя цагліны ў падмурак. Фабрычна-жылы пасёлак мае

сем дамоў. Лічым, што гэтага нам таксама недастаткова, і адначасова з дзіцячым садам мяркуем пабудавать яшчэ адзін жылы дом.

У нас існуе здзельна-прамійная аплата працы. Яна сябе апраўдвае поўнасцю. Цяпер жа мы вырашылі штомесячна павышаць заробтак насцільшчыц — тых, хто насцілае тканіну для закройкі, — за лік эканоміі тканіны. Значыць, і ў гэтым людзі будуць зацікаўлены.

А цяпер, калі мы пазнаёміліся з вамі бліжэй, хочацца, каб тыя, хто носіць адзенне «дзяржынкі» ці хто будзе яго насіць, ведалі прозвішчы людзей, якія стараюцца, каб гэтае адзенне вам спадабалася, каб яно доўга і добра насілася. Не ўсіх, вядома, можна назваць тут. Але такіх, як швачка Тамара Баранова, Ніна Лепухова, Аўгіння Клямар, канструктар Паліна Сікорская, разак крою Іван Парахневіч, абмялоўшчык Іван Сямашка, эксперыментальная раскладчыца Валлянціна Дзяржанова, майстры Зінаіда Мятлова, Зінаіда Лазінская і іншыя, я ўсё ж назаву. І цяпер, успамінаючы добрым словам «дзяржынку», вы будзеце ведаць, хто пастараўся для вас, калі мы здолеем дагэту ўсё сваім патрабавальным пакупнікам. А нам вельмі хочацца заўсёды на гэта спадзявацца і заўсёды да гэтага імкнуцца.

Марыя Васільеўна КАСЬКО,
дырэктар бабруйскай
швейнай фабрыкі
імя Дзяржынскага.

І нават калі гатовае адзенне знаходзіцца ўжо ў магазіне, яго лёс усё яшчэ будзе хваляваць работнікаў фабрыкі. Інжынеру Я. Казловай і прадаўшчыцы ўнівермага Н. Ставер ёсць аб чым парадкаваць пры сустрэчы.

Я НА не здзейсніла подзвігу. Не тусыла пажар вайны — была малая. Пасля вайны, як і яе аднагодкі, пачала вучыцца чытаць і пісаць у школе. Старалася, каб не быць апошняй. Была першая. Затым можа б паехала ў тэхнікум ці інстытут, набыла спецыяльнасць інжынера ці філолага, а з цягам часу — у нас усюды маладым дарога, — мажліва, падалася б у аспірантуру, зрабіла б якое адкрыццё ў навуцы... Не, Галіна нікуды не пайшла ад роднай нівы. У яе, напэўна, сваё прызвание — спрадвечная спецыяльнасць — хлебароба. А які подзвіг магла яна здзейсніць тут, у Слабадзе? Дзяды і прадзеда, бывала, прывыклі жыць, як набяжыць. Кінуць у зямлю зерне, а ўраджай збяруць, які бог пашле. Бацькі таксама дзядоў не апырэдзілі. Ды што бацькі — яе аднагодкі, асядлаўшы трактары і камбайны, расейвалі, скажам, мех, а намалочвалі, добра, калі тры, а то — два. «Зямля такая, — у адно слова гаварылі з пакалення ў пакаленне, — гарыстая, камяністая. Адзін ядловец расце. А калі б задумаў, ідуць у лазню, на венткі веці наламаць, то бярозкі не знойдзеш. На гэтай зямлі не хлеб і бульбу расціць, а толькі коз ды авечак пасціць». Між сабой гаварылі адно, а абавязальствы ў калгасе бралі штогод вунь якія — з гектара зерня па сто пудоў, бульбы — па тысячы. Дзяды спадзяваліся на бога, а яе аднагодкі — на цуд. Аднак цуд сам па сабе не прыходзіў. Галіна хацела было сказаць на сходы, што цудам толькі пустазелле расце. Але перадумала: каб сказаць такое, спярша трэба паказаць, на што ты сама здатна. А ў яе чацвёрта дзяцей: Міша, Валодзя і Людміла ў школу пайшлі, а Саша, меншанькі, яшчэ пад стол пеша ходзіць. Аднаго ў двары не пакінеш. Хоць бы муж, Васіль Антонавіч, што памог дома. А то як пойдзе раніцой на службу і... да позняга вечара — працаваў участковым міліцыянерам.

Галіна пачала разважаць: «Дзеці таксама з пакалення спрадвечных хлебаробаў. Не агледзіся, як падрастуць, пачнуць выбіраць дарогу ў жыццё. І абавязкова паглядзіць, што добрага на роднай зямлі зрабілі іх бацькі... Дык няўжо, раскапусціўшыся, сядзець дома і чакаць, пакуль муж прынясе зарплату?»

— Заўтра пайду з жанкамі на работу, — нарэшце, дома сказала Галіна. Васіль Антонавіч спярша думаў, што жонка жартуе — на каго ж дзяцей пакіне. А ў гаспадарцы яшчэ — карова, парсюк, куры. Трэба ж і абед згатаваць. Ён, муж, не пойдзе ў сталюку. Назаўтра Васіль Антонавіч заехаў дадому, каб мінут за пяць паабедань і хутчэй у раён. Узышоў на двор і здзівіўся. Міша доіць карову, а Валодзя і Людміла трымаюць яе.

— Мама паехала на станцыю па ўгнаенні, а карова з ранак прыйшла, дык мы яе ўтраіх, во, — паказаўшы ў вядры напарстак малака, дадаў: — Дубцом білі яе, і ў дзве рукі цягну, а малака ўсё роўна не аддае...

Васіль Антонавіч падаў карову сам, згатаваў абед, накарміў дзяцей. У раён не паехаў. Да вечара столькі накіпілася злосці на жонку, што нават з дзецьмі няласкавы быў.

Галіна гатова была загадзя да сур'ёзнай размовы з мужам. Як толькі ён павысіў голас, яна сказала цвёрда:

— Падгадвала дзяцей, цяпер буду працаваць.

Як ні стараўся муж перайначыць яе, усё ж настаяла на сваім — не пакінула звяно.

І па вёсцы пайшла гаворка пра Галіну:

— Во, ціхоня, нават участкавага раззброіла...

Пра Васіля Антонавіча:

— Бач, які герой, бабе здаўся.

Але неадзінакі нядоўга пасушылі

У канцы лета Галіну Аляксандраўну прызначылі звеннявой. Пад будучы лён адвялі плошчу — дваццаць дзесяць гектараў!

«Вось тут і пакажы сябе, — употай уздыхнула Галіна. — А калі што... Але, падумаўшы, упэўнена адказала сабе: — Хіба толькі град адаб'е...»

Лён пачалі расціць не праполкамі, а яшчэ — з восені. Усё прымянілі, што рэкамендавалася на агранаміі.

У канцы года бухгалтар падвёў вынікі:

— Галіна Жук са сваім звяном дала калгасу прыбытку больш ста ты-

Галіна Аляксандраўна Жук (першая злева) з членамі свайго брыгады. Фота Ул. Вяхоці.

на роднай НІВІ

Мікола ГРОДНЕЎ

Нарыс

зубы. Прыгледзелася Галіна, як у звяне працуюць. Калі сонца ў патыліцу прыпяча, тады жанкі прыйдуць на поле. Праполюць з паўгектара, разамлеюць і як пасядуць, і як пачнуць з пустога ў парожняе пераліваць — канца няма. Нарэшце, Галіна не сцягне.

— Языкамі ўраджай не вырасім.

Спачатку незалюбілі жанкі — адкуль гэтая непаседа ўзялася. А калі Галіна пачала прыходзіць на плантацыю рана, жанкі таксама не сталі баўціца дома. Галіна не разгінала спіну да абеду, і жанкі, хоць моршчыліся, але ж няёмка было прысесці, цягнуліся за ёю: адна ж не павінна за ўсіх працаваць. Прапалолі лён хутка. І ўраджай сабралі, хоць не рэкордны, але ж не горшы, як у людзей.

сяч рублёў, а гэта значыць, больш, чым уся паляводчая брыгада.

Нехта з калгаснікаў кінуў рэпліку: — Пашанцавала бабе, лета спрыяльнае было.

На другі год са сваім звяном Галіна Жук вырастала таксама рэкордны ўраджай ільну.

— Не інакш, як нейкія прыкметы ведае, — загаварылі ў калгасе.

Так, Галіна Жук ведала ўсе прыкметы па... агранаміі. І разумна прымяніла іх, па-навуковаму.

...У другой паляводчай брыгадзе больш 250 гектараў зямлі, а толькі адзін астравок выцягваў яе з адставання.

— Дзіва што! Звяно Галіны Жук з усіх кніжак усе прыкметы пазбірала. У іх і ўраджай, — загаварылі калгасні-

«ЛЮБЛЮ Я ЛЮДЗЕЙ!...»

Нішто так не сagraе чалавека, як цяпло чужых, сардэчных адносін. Іншы раз цяжка бывае на душы — то дзеці дома дапякуць, то на рабоце штосьці не зладзіцца. Ды ці мала што можа сапсаваць настрой, асабліва калі табе не дваццаць і нават не трыццаць гадоў, а крыху больш, і калі ўжо здароўе трохі знісілася, і ты, бывае, адчуваеш сябе нешта не зусім добра.

У такую хвіліну табе больш за ўсё патрэбна спагада. Хоць кропля яе. І няхай падарыць яе табе нават зусім незнаёмы, проста выпадковы чалавек, але як ты ўзрадуешся і прасвятлеееш!

...Марыя Іванаўна абышла ўсе аддзелы магазіна, усё, што трэба было, купіла і толькі тады заўважыла, што сумка стала занадта цяжкай для яе: і гады за плячыма немалыя, і хваробы не адступаюць, і аперацыя на печані дае сябе адчуваць. Стаяла жанчына і не ведала, што рабіць: хоць ты назад частку прадуктаў аддай.

Нават і не падумала Марыя Іванаўна, што яе клопат хтосьці заўважыць. А людзі, аказваецца, заўважылі. Людміла Сушкевіч, прадаўшчыца, паказала на Марыю Іванаўну Веры Лапо, якая таксама стаяла за прылаўкам. Дзяўчаты хутка дамовіліся паміж сабой, і Людміла засталася адна на два аддзелы, — пакупнікоў было мала. Вера тым часам падыйшла да жанчыны, прапанавала сваю дапамогу, узяла яе сумку і панесла да Марыі Іванаўны на кватэру. Тая нават разгубілася ад такой нечаканай увагі, адмаўлялася, як магла, але Вера толькі ласкава ўсміхалася і прасіла не хвалявацца. Так і дайшлі яны разам да самага дома, і на другі паверх падняліся. Толькі тады Вера развіталася і пабегла ў магазін.

Ну, скажыце, хіба ўваходзіла такая паслуга ў службовыя абавязкі Веры Лапо? Вядома, не. Але вось ні яна, ні Людміла Сушкевіч не змаглі застацца раўнадушнымі назіральнікамі, іх добрыя сэрцы падказалі ім, што трэба зрабіць у гэтым выпадку.

Абедзве дзяўчыны працуюць у гаспадарстве № 20 на бульвары Шаўчэнкі ў мікра-раёне па вуліцы Арлоўскай. Гэты магазін наогул карыстаецца добрай славай сярод пакупнікоў. Вось які запіс вы знойдзеце тут у кнізе прапапоў: «Выношу сардэчную падзяку сакратару камсамольскай арганізацыі магазіна № 20 Галіне Усцінавай і камсамолцы Валянціне Гармай за іх вялікую работу ў «Бюро добрых паслуг». Калі мой сын паехаў на два тыдні ў камандзіроўку і я засталася зусім адна, Усцінава і Гармай заўсёды прыносілі мне, інваліду, хвораму чалавеку, заказаныя прадукты. А Валя Гармай нават прыбірала мой пакой і мыла падлогу».

Сваю шчырасць, сваю ласку гэтыя дзяўчаты шчодро аддаюць людзям. І хіба можа што быць прыгажэй за такія адносіны!

Добры чалавек — вельмі шчодрый. Яму заўсёды лёгка з людзьмі, радасна з імі. Паглядзіце, як працуе за прылаўкам Вера Лапо, прычым у цяжкім — мясным адзеле. Кожнаму ўсміхнецца, заўсёды імкнецца задаволіць жаданне пакупніка.

кі. — А брыгадзір Васіль Міхалевіч толькі ведае па сто грамаў на пахмелле збіраць. З такім гаспадаром які ж толк будзе ў гаспадарцы.

У пачатку сёлета года прыйшоў да Галіны Аляксандраўны ў хату аграном калгаса Уладзімір Жычко і пачаў размову пра брыгадзіра:

— Ты на полі ўлетку, зімой, вясной... Знаеш поле. А ён прыйдзе, людзей перапінша і ўсё. Потым сонца не бачыць з-за гарэльні. Ці ж гэта брыгадзір?

Галіна Аляксандраўна ўзначаліла другую паліводчую брыгаду. Зноў на вёсцы пайшла гаворка. Адны сцвярджалі:

— Во, гэта брыгадзір будзе!

Уладзімір Міхедка і Уладзімір Бакуновіч пярэчылі:

— Калі за рулём чалавек у спадніцы, толку не чакай.

Вясна прынесла вялікую радасць: сакавіцкі Пленум нашай партыі даў калгасу той штуршок наперад, які даўно чакалі людзі.

Вясна прынесла дружны ўздых і ў брыгаду. Дар'я Шапок гадамі адлітвала ад работы ў калгасе. А назваў бы яе хто сімулянткай, за знявагу ў суд падала б, усялякімі паперкамі апраўдвалася б, што яна хворая. Вясной цётка Дар'я сустрэла Галіну Аляксандраўну, пацікавілася:

— А ці знойдзеца сёлета мне якая работа ў брыгадзе?

— Вы паздаравелі ўжо, цётка? — спытала Галіна.

— Дзякуй богу, паздаравела. — ад-

казала Дар'я. — Скажыце б, брыгадзір, сена касіць — і з касой пайшла б.

А пакуль касіць ды малаціць, Галіна Аляксандраўна паслала Дар'ю разам з усімі калгаснікамі вазіць угнаенні на палі. Здобрылі каля двухсот гектараў!

Падняліся дружныя ўсходы ячменю, пшаніцы, бульбы. Нарэшце, пачалася ўборка — касявіца.

Яшчэ досвіткам чуваць было, як на двары ў Дар'і нехта пачаў кляпаць касу. Галіна Аляксандраўна пацікавілася — сама Дар'я з ёмкага акоска выганяла лапатуху. Старалася, каб разам з мужчынамі трапіць на луг.

Усе спяшаліся на работу, а Алена, жонка Уладзіміра Міхедкі, прапытва-ла ў суседзяў, ці ёсць у каго расол. Муж пасля ўчарашняга прагне толькі расолу.

— Скажы, Алена, што яго тэрмінова выклікаюць у праўленне. Мы яму дадзім расолу, — засмяялася Галіна.

У тую ж раніцу Галіна Жук сабрала ў кантору ўсіх аматараў выпіўкі: Уладзіміра Міхедку, Валянціна Пазняка, Уладзіміра Бакуновіча, Генадзя Купрэйчыка.

З імі была кароткая размова. Галіна Аляксандраўна прапанавала кожнаму:

Або касіць сёння... і працаваць без прагулаў, пакуль уборку не скончым, або атрымайце даведкі, што калгас не пярэчыць, калі вы наогул падзеце адсюль.

У тую раніцу апошні раз пахмяляліся... расолам Міхедка, Бакуновіч, Купрэйчык...

У Смалявічах на калгасным рынку Дар'я Шапок прадавала збожжа і бульбу. Не з воза, а каб хто прыехаў да яе дамоў ды купіў оптам пудоў сорак жыта і тоны тры бульбы. На працягні атрымала шмат, ды на сотках сабрала — от, лішняе трэба прадаць.

Ахвотнікаў з прыватных асоб не знайшлося. Узахвоціўся старшыня з суседняга калгаса, а калі даведаўся, што ехаць на збожжа і бульбу ў Слабаду, махнуў рукой:

— Са Слабады з пакон веку самі ездзяць купляць туды, дзе танней.

Дар'я даводзіла, што ў іхняй другой брыгадзе калгаса імя Арджанікідзе сёлета намалацілі на 120 пудоў збожжа з гектара, а бульбы з гектара на-капалі аж да паўтары тысячы пудоў.

Усё роўна не паверыў старшыня калгаса, пакуль не даведаўся, што ў Смалявічах на раённай нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі брыгадзіра Галіну Аляксандраўну Жук прэміравалі за рэкордны ўраджай.

Шчыра і горача яе віншавалі перадавыя людзі калгасаў, раённае начальства. Нават нехта крыкнуў «ура!»

Галіна Аляксандраўна ўзышла на трыбуну, пачакала, пакуль супакояцца ў зале, потым сказала:

— Подзвігу я не здзейсніла... ні ў звяне, ні ў брыгадзе. Усё рабілі людзі... Думаю, што ўсе нашы працоўныя подзвігі яшчэ наперадзе.

Калгас імя Арджанікідзе.
Смалявіцкі раён.

Дэлегаткі Афрыкі прадстаўлялі жанчын, якія са зброяй у руках сталі на заваяванне свабоды сваёй радзімы, бачачы ў незалежнасці свайго народа першую ўмову ўласнага раўнапраўя і дабрабыту.

Яны прадстаўлялі першых работніц афрыканскіх краін, настаўніц і медсёстраў, якія яшчэ часта сустракаюцца з

жанчыны Ганы, простыя хатнія гаспадыні і дробныя гандляркі, па ўласнай ініцыятыве сабралі вялікую суму грошай і ўнеслі залог, каб вызваліць народнага правадыра. Прайшлі гады, былы Залаты Бераг стаў Рэспублікай Ганай, а Кваме Нкрума — прэзідэнтам незалежнай Ганы, але, як і раней, ганскія жанчыны чуйна адгукаюцца

курсаў на ліквідацыі непісьменнасці. Яна перажывала за сваіх дарослых вучаніц, радавалася, калі яны паспяхова канчалі курсы і атрымлівалі спецыяльны значок, сумавала, калі ёй даводзілася адрывацца ад любімай працы. Зараз Маргарэт Мартэй — сакратар Нацыянальнага савета жанчын Ганы, член кіраўніцтва правячай партыі

ЖАНЧЫНЫ АФРЫКІ ЗМАГАЮЦА

Летам 1963 года Крамлёўскі Палац з'ездаў быў аддадзены ў распараджэнне жанчын. Усюды жаночыя галасы і смех, усхваляваныя расказы, спрэчкі, песні. Тут адбываўся Сусветны кангрэс жанчын, скліканы па ініцыятыве Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын.

У стракатым натоўпе мільгальці смуглявыя твары афрыканак, іх яркае нацыянальнае адзенне.

Дэлегаткі Афрыкі прадстаўлялі на кангрэсе жанчын 33 краін. Яны прадстаўлялі мільёны жанчын, членаў нацыянальных партый афрыканскіх краін, якія прымаюць самы актыўны ўдзел у будаўніцтве новага жыцця незалежнай Афрыкі, у палітыцы, эканоміцы, культуры сваіх краін.

З далёкай Афрыкі — з Занзібара — прыехала ў наш Мінск Хасан Мсім Абдулрахман на падрыхтоўчы факультэт Беларускага ўніверсітэта. Хасан Мсім марыць стаць урачом.

вялікімі цяжкасцямі пры атрыманні адукацыі і работы, падвяргаюцца дыскрымінацыі ў аплаце працы. Яны прадстаўлялі сотні тысяч афрыканскіх сялян, якія пад пякучымі праменьнямі сонца з дзецямі, прывязанымі за спіной, усклопваюць матыкамі сваё поле, дбаючы аб хлебе надзённым. Жанчын, якія да гэтага часу пакутуюць ад такіх ганебных традыцый, як мнагажонства або выкуп за нявесту, калі сям'я жаніха, плацячы сям'і нявесты выкуп, тым самым купляе новую работніцу, пазбаўленую ўсякай самастойнасці.

Жанчыны Афрыкі — неад'емны атрад арміі байцоў за свабоду і светлую будучыню свайго кантынента, і, як байцы, яны гінучы ў баях, пакутуюць у канцлагерах і турмах, падвяргаюцца рэпрэсіям.

Мы не ведаем многіх імёнаў, але ведаем, што англезскія жанчыны свядома завялі карны атрад на міны, закладзеныя партызанамі, і загінулі самі. Мы ведаем, што па джунглях так званай «Партугальскай» Гвінеі з вінтоўкамі ў руках прабіраюцца жанчыны-байцы; мы ведаем, што, нягледзячы на расстрэлы і цікаванне паліцэйскімі сабакамі, па вуліцах гарадоў Паўднёвай Радэзіі ідуць дэманстрацыі жанчын, якія патрабуюць прадстаўлення ўлады афрыканскаму насельніцтву краіны; што 90-дзённае адзіночнае зняволенне і рэпрэсіі не могуць зламаць стойкасць патрыётак Паўднёвай Афрыкі, якіх расісты кінулі ў турмы.

Калі народ Ганы змагаўся за нацыянальную незалежнасць і лідэру нацыянальна-вызваленчага руху Кваме Нкрума пагражала турма,

на патрэбы свайго народа, прымаючы самы актыўны ўдзел у будаўніцтве новай Ганы. У першыя ж месяцы пасля атрымання незалежнасці жанчыны стварылі так званыя «брыгады будаўнікоў» — атрады, якія працавалі на дзяржаўных будоўлях, у дзяржаўным сектары і адначасова былі школай падрыхтоўкі кваліфікаваных будаўнікоў, прафесіянальна падрыхтаваных работніц, медсёстраў і г. д. Урад Ганы даверыў жанчынам клопаты аб маладым пакаленні краіны. Многія школы і дзіцячыя сады былі ўзведзены жанчынамі метадам народнай будоўлі пры фінансавай дапамозе ўрада. Па ўсёй краіне былі створаны курсы для жанчын па ліквідацыі непісьменнасці, на якіх выкладалі ў вольны час жанчыны-настаўніцы і выпускніцы саміх курсаў.

Падобную ж работу праводзяць жанчыны большасці незалежных афрыканскіх дзяржаў. Калі дэлегацыя савецкіх жанчын была ў краінах Усходняй Афрыкі — Танзаніі і Угандзе, мы не раз бачылі такія імправізаваныя класы: жанчыны, што ўважліва схіліліся над швыткамі або проста аркушамі паперы, грудных немаўлят, што спалі тут жа, і малых, якія поўзалі паміж сталаў.

Жанчыны незалежных афрыканскіх краін працуюць у сельскагаспадарчых і прамсловых кааператывах. На палях Занзібара, Ганы і іншых краін Афрыкі ўпершыню з'явіліся трактары, за рулём якіх сядзяць жанчыны.

Сваёй энергіяй і самаадданай працай жанчыны Афрыкі заслужылі павагу. Некалькі гадоў таму назад ганская жанчына Маргарэт Мартэй была адной з кіраўніц

Канвента. Яна адна з 22 жанчын — членаў парламента, выбраных у вышэйшы орган улады краіны ў час нядаўніх выбараў.

Доўгі час жанчыны Судана былі пазбаўлены права быць выбранымі. У выніку доўгай і ўпартай барацьбы яны дабіліся прызнання сваіх правоў. І на першых жа выбарах, якія адбыліся вясной 1965 года, упершыню ў гісторыі краіны ў парламент Судана была абрана жанчына Фатма Ібрагім, прадстаўніца Камуністычнай партыі краіны. Тая самая Фатма Ібрагім, якая адной з першых скончыла Хартумскі ўніверсітэт, нягледзячы на забарону маці і пабоі бацькі. Тая самая Фатма Ібрагім, якая, каб сабраць сродкі на выданне жаночага часопіса, прадала свой бранзалет і завушніцы. Іншыя жанчыны паследавалі яе прыкладу, і ў Судане пачаў выходзіць жаночы часопіс «Голас жанчын», рэдактарам якога стала Фатма Ібрагім. Тая самая Фатма, якая шмат гадоў узначальвала прагрэсіўную арганізацыю Саюз суданскіх жанчын і заўсёды выступала за правы жанчын, паляпшэнне іх становішча, за незалежную нацыянальную палітыку Судана.

Усё расце лік афрыканскіх краін, дзе жанчынам давераны высокія пасады міністраў і кіраўнікоў правячых партый. Гэта і Аб'яднаная Арабская Рэспубліка, і Гвінея, і Малі, і Танзанія.

Вялікае значэнне для барацьбы і дзейнасці жанчын Афрыкі мае салідарнасць і падтрымка з боку жанчын іншых краін, з боку Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын і яе нацыянальных арганізацый.

Н. КРЫЧЫГІНА

НЕАДСТУПНЫ

Юрый ЯКАЎЛЕЎ

Мал. Ю. Пучынскага.

Выдавецтва «Беларусь» выпускае ў 1966 годзе ў перакладзе на беларускую мову зборнік апавяданняў для старшакласнікаў пісьменніка Ю. Якаўлева «Сябар капітана Гастэлы». Ю. Якаўлеў больш вядомы як паэт. І, узяўшыся за прэраіка, ён застаўся верны свайму прызначэнню. Апавяданні яго надзвычай вобразныя і паэтычныя. Аўтар вельмі дакладна і вельмі далікатна піша пра самыя тонкія зрухі душы чалавека. «Часам дарослыя лічаць, што дзецям і юнакам не зразумелы сапраўдныя пачуцці. Сваймі апавяданнямі Юрый Якаўлеў даказвае, што гэта не так», — піша Сяргей Міхалкоў. Кожнае апавяданне ў зборніку — гэта маленькая, а іначай раз і вялікая чалавечая гісторыя. Героі апавяданняў нярэдка трапляюць у цяжкае становішча, сутыкаюцца з несправядлівасцю, але заўсёды застаюцца вернымі сваім ідэалам.

Апавяданні Ю. Якаўлева не толькі з цікавасцю чытаюцца. Яны дапамогуць юным чытачам разабрацца ў многіх жыццёвых пытаннях, падтрымаюць іх у цяжкую хвіліну.

Ніжэй мы друкуем апавяданне са зборніка «Сябар капітана Гастэлы».

Пляткаркі на дварэ гаварылі: «Ён ходзіць за ёю, як цень». На тое яны і пляткаркі, каб нічога не цяміць і дарэмна малоць языком. Хіба можа цень разумець з паўслова, гаварыць «кінь, усё будзе добра» ў цяжкія хвіліны і заступацца, калі чалавека крыўдзяць? Цень цягнецца ззаду, як хвост, або стараецца забегчы наперад, або надакучліва крочыць побач. Але варта сонцу схавання за хмару — ценю няма, цень знікае.

Ён не быў ценем. Ён быў нязменным спадарожнікам, верным сябрам, маўклівым рыцарам. Калі ён развітваўся і ішоў дамоў, ёй адразу пачынала чагосьці не хапаць: вуліцы рабіліся вузейшымі, сонца свяціла напайсілы, становілася менш травы, лісця. Быццам, адыходзячы, ён забіраў з сабою сваю палавіну свету. Затое, калі яны былі разам, усё вярталася ў норму: і вуліцы, і сонца, і трава.

Яны ніколі не дамаўляліся аб сустрэчы. Але заўсёды здаралася так, што яны адначасова выходзілі на двор або траплялі адзін насустрач другому на вуліцы. Нібы падавалі адзін аднаму патайны сігнал. Пры сустрэчы яны не выказвалі асаблівай радасці, а трымаліся так, быццам сустрэліся ўжо даўно ці наогул не расставаліся.

Яго звалі, як рымскага імператара, — Клаўдзій. Але імператар тут быў ні пры чым. Гэтае рэдкае імя яму далі ў гонар прадзеда, які загінуў яшчэ ў руска-японскую вайну ў пачатку стагоддзя. Калі прадзеда акружылі японцы, ён падпаліў паравозныя склеп і цаною свайго жыцця знішчыў некалькі дзесяткаў варожых салдат...

А яе звалі проста Таня.

У іх былі свае ўладанні: вуліца і двор. Усё астатняе ўжо не належала ім і было адзелена строгай мяжой, якую яны ніколі не адважваліся парушыць. Але ім зусім дастаткова было двара і вуліцы. Яны часта выходзілі з паўкруглай аркі варотаў і траплялі ў шумны людны горад. Тут яны ведалі кожны дом, кожны сквер, кожную будку з марожаным, нібы вывучылі іх напаміны. І ўсё ж, якім знаёмым ні быў ім горад, яны рабілі ўсё новыя адкрыцці. Часам яны натыкаліся на зусім незнаёмы дом, часам траплялі ў раней невядомы завулак. У такіх хвіліны яны адчувалі сябе падарожнікамі і давалі адкрытым мясцінам свае імёны. Завулак «Дзядок», плошча «Ватрушка», сквер «Лужок». Так у горадзе з'явілася многа незвычайных назваў, пра якія ніхто і не здагадаўся.

У гэты дзень ён доўга чакаў Таню на вуліцы. Ён ведаў, што рана ці позна яна прыйдзе сюды. І яна прыйшла. Ён убачыў яе здалёк і адразу адчуў, што здарылася штосьці нядобрае. Яе вочы былі поўныя слёз, і яна ледзьве стрымлівала іх.

Таня, не спыняючыся, прайшла паўз яго. Ён дагнаў яе і пакрочыў побач. Ён глядзеў на Таню, а яна пазірала кудысьці далёка ўперад, і губы яе ўздрыгвалі.

— Ты што? — спытаў ён Таню.

Яна нічога не адказала. Толькі прыспешыла крокі, быццам хацела ўцячы ад яго пытання.

— Ты што?

Ён злёгка пацягнуў дзяўчынку за руку. Яна не вырвала рукі, але паранейшаму маўчала, нібы анямела і не магла вымавіць ні слова.

— Цябе хто-небудзь пакрыўдзіў?

Дзяўчынка кінула галавой.

— Хто?

У яго не хапала цяргення даць Тані супакоіцца. Ён неадкладна патрабаваў адказу:

— Хто?

Дзяўчынка спынілася. Узняла на яго вочы. Потым адварнула ся ўбок і, нібы не яму, а камусьці іншаму, сказала:

— Маці!

Гэтае слова прагучала жорстка і холадна, быццам было адліта з металу. Яно не мела нічога агульнага са словам «мама».

— Што яна табе сказала?

— Яна ўдарыла мяне. Па шчацэ...

Клаўдзіў адчуў, як па яго целу прабег электрычны ток, быццам яго таксама ўдарылі па шчацэ і твар гарыць ад удару. Яму стала балюча ад свайго бясцілля.

Таня заўважыла, як яе сябар змяніўся з твару. Цяпер ён глядзеў у адну кропку і пакутліва думаў, што рабіць. Яна ніколі не бачыла яго такім бледным і ўстрыожаным і, забыўшы пра сваю крыўду, спытала:

— Што з табою?

Ён не адказаў. Моцна сціснуў Таніну руку і рашуча прамовіў:

— Чакай мяне тут. Я зараз.

І пабег, не азіраючыся і не разбіраючы дарогі.

Праз тры хвіліны ён стаяў перад дзвярыма Танінай кватэры, сціснуўшы кулак, пачырванелы, нават не паправіўшы шапкі, якая з'ехала набок. Ён чуў, як у адказ на званок у глыбіні кватэры пачуліся цяжкія паспешлівыя крокі. Крокі адгукаліся ў сэрцы. Яны набліжались, як снарад, калі хочацца зажмурыцца і прыціснуцца да сцяны. Але Клаўдзіў не заплюшчыў вачэй і не крануўся з месца. Ён стаяў прама, да болю сціснуўшы кулак, нібы рыхтаваўся да бою.

Дзверы адчыніліся. На парозе стаяла поўная круглатварая жанчына з жоўтымі валасамі. Яе строгія вочы запытальна пазіралі на няпрошанага гасця. Гэта была Таніна маці, якая ўдарыла яе па шчацэ. Яна пазірала холадна і спакойна, як быццам нічога не адбылося. Яна чакала, што Клаўдзіў прывітаецца і скажа, што яму трэба.

Хлопчык з нянавісцю паглядзеў на Таніну маці і сказаў:

— Вы не маеце права яе біць.

— Вось як, — сказала жоўтавалася жанчына, і вочы яе сталі яшчэ халаднейшымі. — Гэта што яшчэ за заступнік?

— Вы не маеце права яе біць, — паўтарыў Клаўдзіў.

— Ды я цябе самога... — вырвалася ў жанчыны, і яна зрабіла крок уперад, нібы збіралася ўдарыць абаронца сваёй дачкі.

Ён не адступіў. Ён стаяў на месцы поўны рашучасці і глядзеў прама ў вочы Танінай маці. І гэтая рашучасць пахіснула ўпэўненасць жанчыны. Яна апусціла руку і з выклікам у голасе спытала:

— А, уласна кажучы, якая табе справа? Гэта мая дачка, і я выходжаю яе так, як лічу патрэбным.

Непрыкметна для сябе жанчына загаварыла з хлопчыкам, як з дарослым, больш таго — яна як быццам апраўдвалася перад ім. Потым яна разлажалася, што паставіла сябе на адну нагу з гэтым нахабным хлапчуком, і павысіла голас:

— Я яе маці, а ты хто? Чаго ты сунеш нос не ў сваю справу? Чаго ты лезеш у чужы дом?

Яна засыпала яго злоснымі пытаннямі. Пытанні ляцелі адно за другім. Клаўдзіў не мог адказаць ні на адно з іх, ды Таніна маці і не чакала адказу. Калі яна змаўкала, каб перавесці дыханне, ён упарта паўтараў свае словы:

— Вы не маеце права яе біць.

Гэтыя словы былі вострымі і бязлітаснымі. Яны балюча білі ў адно месца, і Таніна маці не магла парыраваць гэтыя ўдары. А ён стаяў перад ёю ўсё такі ж непахісны, са сціснутымі кулакамі, гатовы прастаяць гэтак вечна.

Таніна мама раптам змоўкла. Гнеў яе пачаў астываць.

Цяпер яна глядзела на хлопчыка хутчэй з цікаўнасцю, чым са злосцю. Нечакана яна сказала:

— Чаго гэта мы з табой гаворым на лесвіцы? Зойдзем у дом.

Клаўдзіў захацелася крыкнуць, што ён не збіраецца заходзіць у дом, дзе людзей б'юць па шчацэ. Але яго ахапіла жаданне хоць адным вокам убачыць, дзе жыве Таня. І ён паслухмяна пераступіў мяжу.

Дома Таніна мама адразу перамянілася. Яна ўжо не крычала і не старалася зрабіць яму балюча.

Яна сказала:

— Калі прыйшоў у гасці, давай піць чай.

Ён не прыходзіў да яе ў гасці. І які там чай! Хіба зараз да чаю? Але ўвесь паварот падзей быў такі нечаканы, што хлопчык міжвольна падначаліўся гэтай чужой жанчыне з жоўтымі валасамі.

— Праходзь на кухню, а то ў мяне не прыбрана. Я ж толькі што з работы...

Клаўдзіў ніяк не мог зразумець, чаму яго гнеў перагарэў і чаму ён паслухмяна ідзе за чалавекам, якога ненавідзеў і да якога ставіўся з пагардай.

На кухні было светла. Гладкая кафля, светлыя шафкі зіхалі зімовай белізной. Таніна маці пасадзіла гасця на табурэт і пачала спрытна расставляць кубкі і сподкі, даставаць варэнне, заварваць чай. Пры гэтым яна ўвесь час гаварыла з Клаўдзіём, быццам баялася, што калі замоўкне, дык ён устане і пойдзе.

— Як цябе завуць?

— Клаўдзіў.

— Якое дзіўнае імя... Ты з Таняй вучышся?

— Я жыву ў гэтым доме.

— Вунь як. А чаму я цябе не бачыла? Ты якое варэнне любіш: клубнічнае ці з чорных парэчак?

Клаўдзіў сядзеў на краёчку табурэта і пільна назіраў за жанчынай, што гаспадарыла на кухні. Ён заўважыў, што ў яе стомлены твар і сярод жоўтых валасоў прыкметны сівыя пасмачкі. Рухі яе былі ўпэўненыя і разам з тым хапатлівыя. Ці то яна спяшалася хутчэй напіць яго чаем, ці то наогул прывыкла вечна спяшацца.

Хлопчык не мог зразумець перамены, што адбылася з Танінай мамай. Ён насцярожана глядзеў на яе і раптам прыкмеціў у чужым твары знаёмыя рысы сваёй сяброўкі. Гэтае адкрыццё чамусьці ўзрадавала яго. І яму стала лягчэй.

Нарэшце, Таніна мама наліла чаю і села насупраць Клаўдзія. Яна памешвала лыжачкай і спадцішка разглядала абаронца сваёй дачкі.

— Ты даўно сябруеш з Таняй?

Клаўдзіў задумаўся, і яму здалася, што ён сябруе з Таняй усё жыццё.

— Ужо цэлы год, — адказаў ён.

— А чаму ж ты не заходзіш да нас?

— Ды так, — выціснуў з сябе хлопчык.

Нейкі час яны сядзелі моўчкі і пілі чай. Клаўдзіў піў, каб не пакрыўдзіць маму. Ён не адчуваў смаку варэння. Чаго варта варэнне, калі Таня адна ходзіць па вуліцах і перажывае крыўду. Клаўдзіў падумаў пра сяброўку і з дакорам зірнуў на гаспадыню дома. Яна заўважыла гэта і, нібы хочучы апраўдацца перад ім, сказала:

— Цяжка мне з Тацянай. Яна ўсё намагаецца зрабіць пасвойму.

Цяпер яна скардзілася хлопчыку на непаслухмяную дачку, на вечныя клопаты. Напэўна, ёй даўно не было з кім падзяліцца сваімі турботамі, і яна выбрала для гэтага хлопчыка, які зусім нядаўна гатовы быў кінуцца на яе з кулакамі.

А ён уважліва слухаў яе, і было падобна на тое, што яе словы выклікаюць у яго спачуванне. Але ён не дараваў ёй аплявухі. Ён толькі стараўся разабрацца, як гэтая жанчына, лагодная і ў чымсьці бездапаможная, магла падняць руку на сваю дачку.

— Вось і ўскіпіш часам, не вытрымаеш, — гаварыла яна, нібы адказваючы на яго думкі.

Але яе словы не здолелі расчуліць хлопчыка. Ён раптам зноў выцягнуў з ножнаў зброю.

— Усё роўна яе няможна біць, — сказаў ён.

Зброя была ўжо не такая вострая, але заставалася прамой і непахіснай. І, каб змякчыць удар, хлопчык раптам сказаў:

— Таня харошая.

Гэтыя словы самі вырваліся ў яго. Таніна мама пасвятлела. Ён адчуў, што яна любіць Таню.

Чаяванне падыходзіла да канца. Клаўдзіў зрабіў вялікі глыток і, перавёўшы дух, сказаў:

— Дзякуй.

— На здароўе, — адгукнулася гаспадыня.

— Мне пара.

Ён устаў. Таніна мама таксама паднялася, не ведаючы, што прапанаваць яшчэ гэтаму нечаканаму гасцю. Нейкі час яны стаялі, пазіраючы ў вочы адно аднаму.

Яму раптам захацелася зрабіць штосьці прыемнае гэтай засмучанай жанчыне, але ён яшчэ не да канца дараваў ёй і таму заспяшаўся.

Яна правяла яго да дзвярэй і, калі ён кінуў на развітанне «да пабачэння» і ступіў за парог, сказала:

— Прыходзь да нас.

— Дзякуй!

Яна стаяла на лесвічнай пляцоўцы, слухала, як аддаляюцца яго крокі, і адчувала дзівосную лёгкасць ад думкі, што ён бяжыць да Тані і што ў яе дачкі ёсць такі смелы і неадступны абаронца.

МАЙСТАР СЛОВА

У Курылаўскай (цяперашняй Агародніцкай) сярэдняй школе Віцебскага раёна вучылася дзяўчынка Аніотка, дачка калгасніка Паўла Рыжкова з вёскі Войліва Варонаўскага сельсавета. Школа адкрывала дзяўчыцы незнаёмы ёй новы свет. Асабліва ўзрадавалася Аніотка, як навучылася чытаць. Да чаго ж усё цікава: і гэтыя малюнкi, і вершы, і ўсё, што напісана ў кніжцы! Настаўніца задасць вывучыць верш напам'яць, а Аніотка вывучыць два або тры вершы, якія ёй спадабаюцца. Яна не толькі завучвала іх, але неяк па-свойму ўмела хараша іх чытаць, і настаўніца заўсёды прасіла Аніотку чытаць вершы перад класам. А гэта дзяўчынку яшчэ болей радавала. Аніотка стала любімай усяго класа, а пазней і ўсёй школы. У вёску час ад часу прызджала кіно, і ўжо хто-хто, а Аніотка, як мыш у шчыліну, пралезе на самы перад і паглядзіць фільм. А вось аднаго разу прыехалі артысты з Віцебска і паказалі спектакль «Прымакі» Янкі Купалы. З таго дня Аніотка сама не свая. Дома сказала маме і тату, што, як вырасце, будзе толькі артысткай. Бацькі засмяяліся:

— Адкуль ты ўзяла, што будзеш артысткай? Табе ж яшчэ і дзесяці год няма, яшчэ ў трэцім класе, яшчэ не раз перадумаеш. Ты будзеш у нас настаўніцай, — сказаў тата.

Бацька вельмі хацеў, каб Аніотка была настаўніцай.

Неўзабаве праўленне калгаса прэміравала бацьку білетамі ў Віцебскі тэатр імя Якуба Коласа на нейкі спектакль. Аніотка падгледзела, дзе бацька паклаў білеты, і вечарам адзін білет узяла і з ім лягла спаць. А назаўтра дзяўчынка знікла. Няма Аніоткі дзень, няма і ноч. Тату і маме не да тэатра. Ім і не ў галаве, што аднаго білета нестася.

Дзесяць кіламетраў бегла Аніотка да Віцебска адна. Яна спыталася, каб не спазніцца. Доўга шукала па горадзе тэатр. Нарэшце, знайшла. Падыходзіць да дзвярэй, падае білет, а білетэчка не пускае.

— Дзеціям няможна, — сказала яна.

Аніотка заплакала. Так далёка бегла, спыталася, і ўсё дарэмна. Білетэры стала шкада дзяўчынкі.

— А дзе ж твая мама? Няхай бы ты з мамай прыйшла.

— Мама дома... у вёсцы...

— Дык ты з вёскі? І адна прыйшла?

— Адна.

— А ў горадзе ў цябе знаёмыя ёсць?

— Нікога няма... — адказала, выціраючы слёзы, Аніотка.

— Што гэта за дзіцяне? — здзівілася білетэчка. — Дзе ж ты будзеш начаваць?

Білетэчка расчулілася, бо ў самой

былі малыя дзеці, і сказала дзяўчыцы:

— Пачакай трохі, як усе пасядуць і ў зале пагасне святло, ты сядзеш са мной.

Цэлы вечар глядзела Аніотка на сцэну сваімі лупатымі вачанямі, лавіла кожнае слова, прыглядалася да кожнага руху артыстаў. А як скончыўся спектакль, сказала:

— Цёця! Я пайду на сцэну, папрашуся ў артыстаў, каб узялі мяне к сабе ў тэатр. Ведаю, што я яшчэ малая. Буду ім падносіць адзежыну, падмятаць падлогу, сцэну.

Начаваць Аніотку ўзяла да сябе білетэчка. А назаўтра накарміла дзяўчынку, правяла яе за горад, паказала дарогу дадому.

Дома не сварыліся на Аніотку, рады былі, што знайшлася дачушка, усю ноч не спалі, шукалі.

Моцна Аніотка сумавала аб тым, што яшчэ малая. Але гэты смутак хутка разгадала настаўніца Надзея Дзмітраўна Пятруша, якая сказала, што ў тэатральнае вучылішча можна паступіць з сёмага класа.

Аніотка вучылася старанна і была першай аматаркай у школьнай самадзейнасці. А скончыўшы сем класаў, з поспехам вытрымала конкурсны экзамен у Мінскае тэатральнае вучылішча.

Тут адкрыўся прастор для развіцця яе здольнасцей. Скончыўшы вучылішча перад самай вайной, Аніотка паступіла ў Віцебскі тэатр імя Якуба Коласа. Збыліся яе мары. Яна прыйшла да тых артыстаў, да якіх яна прасілася ў білетэчку, і працавала з імі аж да 1949 г. Шмат увагі і клопатаў аддавала яна і развіццю мастацкай самадзейнасці, памагаючы аматарам тэатральнага мастацтва знайсці сваё другое прызвание.

А сёння перад намі — Ганна Паўлаўна Рыжкова, майстар мастацкага слова, артыстка Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Рэпертуар яе — беларуская сатыра і гумар.

— Я расла на творах Янкі Купалы, Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, — гаворыць Ганна Паўлаўна. — А зараз наш сатырычны кошык папоўніўся сатырычнымі вершамі і байкамі У. Корбана, Ніла Гілевіча, Э. Валасевіча і іншых. Сатыра — мой любімы жанр.

Слова на паперы — гэта яшчэ не жывое слова, яго можна сказаць па-ўсякаму. Яго трэба аживіць, і не толькі данесці да слухача, але і ўразіць, зачэпіць яго балячку, на якую ён хварэе. Мала выразна прачытаць, трэба ўлезці ў скуру героя, паказаць яго нутро. Гэтым майстэрствам валодае артыстка.

...У клубе поўна народу. Выходзіць на эстраду жанчына невысока-

га росту ў нацыянальным беларускім касцюме і пачынае чытаць байкі. Як бомбу, кідае яна ў залу словы, ад якіх разлятаюцца выбухі смеху.

Аднойчы (мы былі сведкамі гэтага) артыстка чытала байку «Юрлівы тхор». Заціхлі, урэшце, апладысменты, смех. А нейкі дзядзька ўсё яшчэ рагоча ды як гукне раптам:

— Дык гэта ж пра нашага Мацея напісана!

У зале зноў пракацілася хваля рогату...

Ганна Паўлаўна нясе беларускае слова па ўсяму Савецкаму Саюзу і заўсёды чуе адну просьбу: «Прывітаем яшчэ да нас!» І як паедзе на

Далёкі Усход ці на Украіну, дык вяртаецца, бывае, толькі праз паўгода.

— Было гэта ў Магаданскай вобласці, у рабочым пасёлку Шуман, — успамінае Ганна Паўлаўна. — Пасля майго выступлення я зайшла ў сталожку, і тут мяне абкружыла група дзяўчат.

— Мы ўпершыню пачулі ад вас беларускую мову, — кажуць яны. — Якая ж яна мілагучная, прыгожая. Прывітаем да нас часцей.

А ў Луганску падышоў да мяне шахцёр ды кажа:

— У Беларусі я партызаніў. А сягоння паслухаў вас і нібыта пабыў сярод гасцінных беларускіх людзей.

Заўсёды, дзе выступае Ганна Паўлаўна, паяўляюцца водгукі ў газетах. Яны гавораць аб тым, што артыстка карыстаецца вялікай папулярнасцю сярод народа.

Вось і зараз яна ад'язджае на гастролі па роднай Беларусі.

Ад шчырага сэрца жадаем шчаслівай дарогі вам, Ганна Паўлаўна!

Адам РУСАК,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

ДАЛАРЭС ІБАРУРЫ

(Да 70-годдзя з дня нараджэння)

Усё яе цудоўнае жыццё можа быць ахарактарызавана адным кароткім, але на дзіва ёмістым словам — барацьба. Барацьба з маладых гадоў супраць страшных парадкаў капіталізму, за свабоднае жыццё іспанскага народа. У пісьме свайму сыну Даларэс Ібаруры пісала: «Ніколі не сумнявайся ў тым, што камунізм — адзіны ідэал, якому трэба прысвяціць сваё жыццё».

Сама суровая прырода Біскайскай правінцыі, яе зямля, якая не паддаецца драўлянаму плугу і ўступае толькі жалезнай матыцы, садзейнічае нараджэнню людзей моцных, смелых. Тут, у горадзе Гальярце, у гарняцкай сям'і, у доме, дзе збіраліся шахцёры і дзейнічаў іх рабочы клуб, і нарадзілася Даларэс Ібаруры. Яна была ў сям'і восьмым дзіцем з адзінаццаці.

«Жыццё, — успамінае Даларэс Ібаруры ў сваёй аўтабіяграфічнай аповесці «Адзіны шлях», — было падобна на глыбокі калодзеж, куды не зазірала сонца...»

Пачуццё пратэсту з'явілася ўжо тады, у дзяцінстве. Яно ўзмацнілася ў юнацтве, калі Даларэс Ібаруры замест настаўніцкай семінарыі, куды ёй так хацелася паступіць, давялося пайсці на швейную фабрыку, а затым працаваць служанкай.

У 20 гадоў Даларэс Ібаруры выйшла замуж за гарняка-сацыяліста.

«Я ўзбунтавалася, — піша Даларэс Ібаруры, — супраць таго жыцця, якое дасталося нам па спадчыне. Я хацела змагацца, каб змяніць яго, пабудаваць новы свет...»

У 1917 г. Даларэс Ібаруры ўступіла ў мясцовую сацыялістычную арганізацыю. Гэты год знамянальны яшчэ і тым, што ён прынёс у яе свядомасць два дарагія словы: Расія і Ленін. Яны прыйшлі, гэтыя два новыя словы, у яе сэрца і засталіся там назаўсёды.

Даларэс Ібаруры была адным з арганізатараў Камуністычнай партыі Іспаніі, створанай у красавіку 1920 г. З 1930 г. яна член ЦК партыі. У 1931 г. Даларэс Ібаруры ўходзіць у склад рэдкалегіі цэнтральнага органа Камуністычнай партыі — газеты «Мундо обрэро». Палітбюро даручае ёй узначаліць работу сярод жанчын. З таго часу ўсё жыццё Даларэс Ібаруры вядзе барацьбу за ператварэнне ў жыццё ленинскага завету аб узняцці ролі жанчыны ў грамадстве, яе ўдзеле ў рэвалюцыйным руху.

Асабліва вялікую ролю адыграла Даларэс Ібаруры ў барацьбе супраць рэакцыі ў 1934 г. і ў стварэнні антыфашысц-

кага народнага фронту ў 1935—1936 гг. Яе незвычайны талент арганізатара і важака мас з выключнай сілай раскрыўся ў перыяд вызваленчай вайны іспанскага народа супраць фашысцкіх мяцежнікаў і італа-германскіх інтэрвентаў. У першыя ж дні фашысцкага мецяжу Даларэс Ібаруры ад імя Камуністычнай партыі Іспаніі звярнулася па радыё да народа са словамі: «Усе на ногі!.. Фашысты не пройдуць!.. Усе на ногі — у бой!» Народ адказваў на заклік яе ж словамі: «Лепш памерці стоячы, чым жыць на каленях!»

Даларэс Ібаруры на фронце і ў тыле натхняла іспанскіх працоўных на барацьбу, перад усім светам выкрывала падлую палітыку лідэраў II Інтэрнацыянала, раскольніцкая дзейнасць якіх садзейнічала падзенню ў 1939 г. Іспанскай рэспублікі.

Яна выязджала і ў іншыя краіны. Перасцерагала людзей ад небяспекі фашызму, клікала на дапамогу Іспаніі.

У лістападзе 1945 г. жанчыны 42 краін з'ехаліся ў Парыж на свой першы кангрэс, каб устанавіць Міжнародную дэмакратычную федэрацыю жанчын. Ля вытокаў гэтай арганізацыі, у ліку яе заснавальнікаў была Даларэс Ібаруры.

Вось яна на трыбуне, маці, якая страціла на вайне свайго адзінага сына — лейтэнанта Савецкай Арміі.

«Мы гатовы, — гаворыць Даларэс, — на любыя ахвяры, на любыя цяжкасці, толькі б дабіцца таго, каб з-пад руін і попелу вайны ўзніклі квітнеючыя гарады і радаснае жыццё народаў».

Не было ніводнай міжнароднай падзеі, на якую не адгукнулася б Даларэс Ібаруры. Ад імя МДФЖ яна выступала супраць адраджэння нямецкага мілітарызму ў ФРГ, за ўз'яднанне В'етнама, Карэі, за раўнапраўе неграў у ЗША, за нацыянальную незалежнасць і свабоду народаў, за раззбраенне і мір.

Заклікаючы да барацьбы, Даларэс Ібаруры заўсёды напамінае аб неабходнасці мацаваць адзінства радоў. Толькі сумеснымі намаганнямі, гаварыла Даларэс Ібаруры на Сусветным кангрэсе жанчын у Маскве, можна перагарадзіць шлях агрэсіі і вайне.

На гэтым жа кангрэсе яна зноў абрана ганаровым віцэ-старшынёй Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын.

У 1964 г. Даларэс Ібаруры была прысуджана міжнародная Ленінская прэмія «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Н. ПАРФЁНАВА

«ЛЮБЛЮ Я ЛЮДЗЕЙ!..»

У школе № 24 ужо некалькі гадоў працуе буфетчыцай Марыя Лук'янаўна Герашчанка. Яна пільна сочыць за тым, каб сталовая забяспечвала дзяцей і свежай, і смачнай ежай. Калі трэба — і пасварыцца з-за гэтага, і бацькоўскі камітэт школы на дапамогу пакліча.

Але не толькі за гэта павважаюць яе ў школе. Яшчэ і за яе адносіны да дзяцей. Яны ўсе для яе — «малыя». Вядома ж, не можа яна ведаць усіх дзяцей па імёнах.

— Ну, а табе што даць, малы!

І няважна, што гэты «малы» бывае ростам вышэйшы за цёцю Марыю, усё роўна яму прыемна, бо тон, якім да яго звярнуліся, лагодны, добразычлівы.

Нават калі ты забыўся грошы дома, галодны не застанешся: цёця Марыя верыць сваім «малым». «Нічога, — скажа яна, — бяры сабе, што хочаш, а грошы заўтра прынясеш». Прыйдзе сын дадому, раскажа пра гэта маці, і яна будзе ўдзячна жанчыне, якая паклапацілася аб яе дзіцяці. І калі яна, магчыма, да гэтага сама не заўсёды бывала ўважлівай да чужых дзяцей, клопат школьнай буфетчыцы аб яе сыну, безумоўна, пакіне якісьці след у яе душы.

Яна толькі што адышла ад ложка хворага.
Яму лепш — і ёй самой палягчэла.

...Ідзе барацьба за жыццё чалавека. Хірург М. Е. Філіповіч (у цэнтры) з групай студэнтаў у час апэрацыі.

Амаль тыдзень наш фотакарэспандэнт Ул. Вяхотка прабыў сярод студэнтаў Мінскага дзяржаўнага медінстытута. Студэнты як студэнты... Вось некаторыя рысы іх жыцця і вучобы.

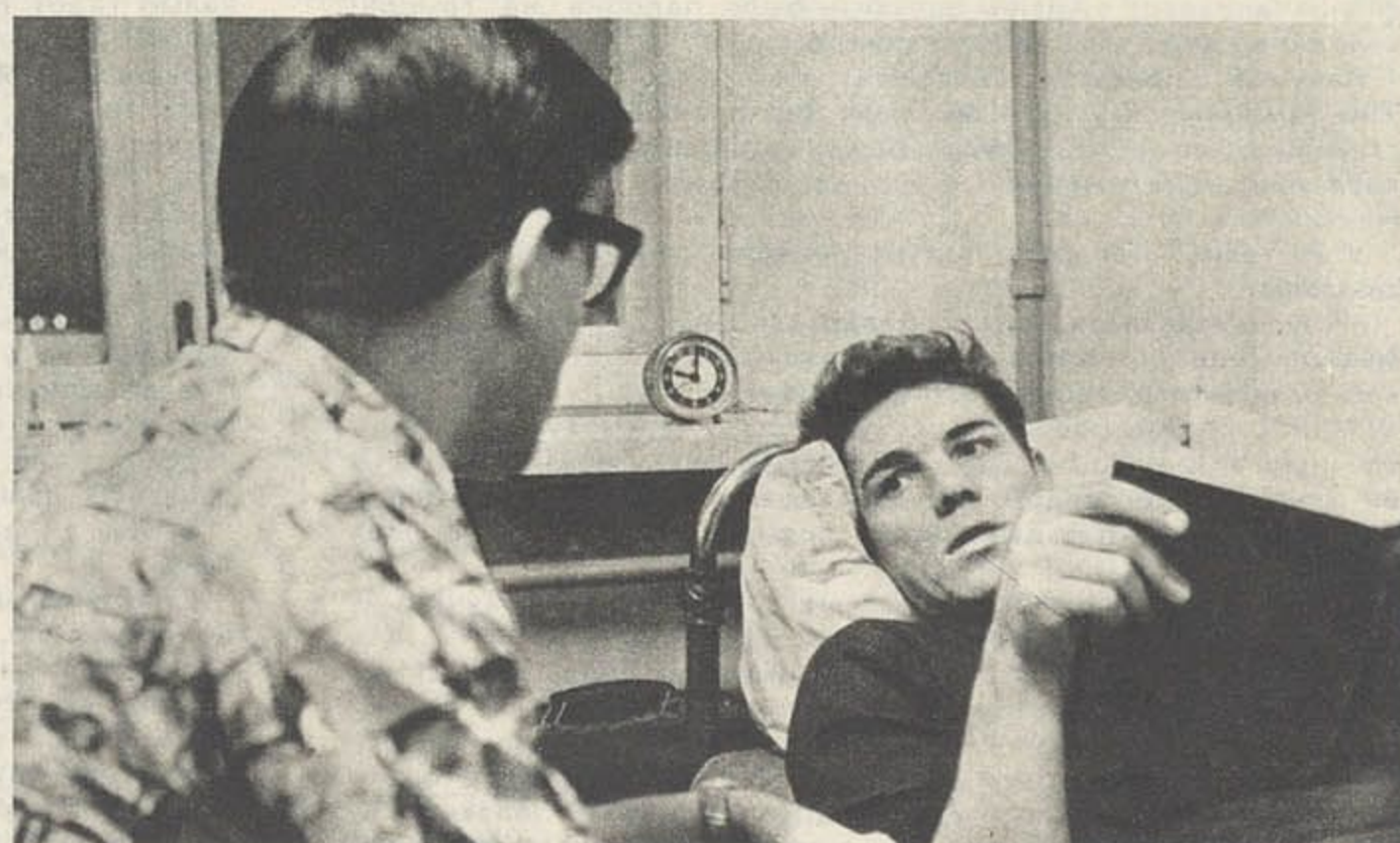

Людміла Геліс. Пасля дзесяцігодкі яна скончыла яшчэ з адзнакай і Пінскі медтэхнікум. Два гады працавала медсястрой у Парахонскай участковай бальніцы Пінскага раёна. За раз яна студэнтка чацвёртага курса і ленінскі стыпендыят.

Студэнты на лекцыі.

СТУДЭНТЫ ЯК СТУДЭНТЫ...

Не за гарой экзаменацыйная сесія.

Лежачы чытаць — шкодна. Пацыенту. А будучаму урачу?..

Ён знямог ад чакання...

Калегі. Адзін з Ганы, другі — з Палесся...

Хіба не пераконвае вас студэнтка II курса Флора Алімбаева, што характэрна, здароўе і спорт заўсёды побач.

...БЫЦЬ НА ЗЯМЛІ ЧАЛАВЕКАМ

Павел МІСЬКО

Нарыс

«...І ведаеш, Тамара, калі дзень запоўнены да краёў, калі хочацца прытачаць да сутак хоць гадзіну-другую і робіцца шкада часу, які чалавек траціць на сон,— тады і жыццё цікава. Чэснае камсамольскае!

Некаторыя мае саслужыўцы, хоць і добрыя салдаты, прыкладныя камсамольцы, нудзяцца па дому, па цывільным адзенні ды цішжом падлічваюць дні, што засталіся да дэмабілізацыі. А я і не лічу, дні мільгаюць вельмі хутка. То камсамольскія справы ва ўзводзе (я ж — сакратар!), то вучоба ў вячэрняй школе, то салдацкая самадзейнасць (не кінуў наша агульнае захапленне, не думай!), не гавораць пра чыста салдацкія справы — і не паспяваеш аглянуцца...

Пішы, як табе живеца-працуецца, як маеца мама, што піша Віктар...»

— Цёця... Я вас даўно гукаю.

Тамара схамянулася, згарнула пісьмо.

— Што скажаш, Валя?

— Мама прасіла другую кніжку. Гэтую яна прачытала ўжо.

— Вазьмі «Мора ў агні».

Тамара Рыгораўна прысела да стала запісаць кнігу ў картку і адчула, што не можа трымаць ручку — так наварэдзіла руку. Кісць ля сустава нават прыпухла крыху. Натрудзіла, цярэбчы лён. А даўгунец урадзіў, як ніколі: чысты, роўны, вышыня ў пояс — бярэш і хочацца яшчэ браць. Добра, што паспелі ўхапіць за пагоду! Заўтра ўжо трэба ісці жаць. «Каб жыта ў полі трубою вілося...» — успомніла Тамара Рыгораўна словы паэта. Дык вось сёлета збавіна такая вырасла, так павілася ды пакруцілася, што камбайны рады не могуць даць. Скажаў брыгадзір Аляксандр Біркос, каб выцягвалі з пад стрэх косы і сярпы, ішлі на дапамогу машынам.

«Трэба хіба адразу ж напісаць брату, а то забудзецца...» — падумала Тамара Рыгораўна. Але забразгалі мыліцы ў дзвярах, і зайшоў стары Крыштаповіч, інвалід Айчынай вайны.

— Ой, Іван Міхайлавіч! Я ж бы сама як-небудзь забегла да вас, прынесла 6 кніжак.

— Нічога, маладзіца, не зважай: хапае табе і так бегатні. А я вось прытупаў памаленьку і перабяру твае паліцы. Люблю сам пакорпацца ў кнігах.

Калі Іван Міхайлавіч пайшоў, набраўшы кніг пра вайну, яна расклала паперу, вывела нават «Добры дзень, Коля!». Але

зноў рыпнулі дзверы — зайшла старая Акуліна Рогаль разам з Лідай Хадаровіч. Таксама захацелі памяняць кнігі. А потым дзверы ўжо не зачыняліся — прыбягалі камсамолкі-шчабятухі Ганна Філіповіч і Ганна Долбік — хоць і напрацаваліся за дзень, але думалі, што будуць танцы; заглянулі даведацца, калі будзе чарговая рэпетыцыя хору, Яніна Туравец і Марыя Верабей; заходзіў памяняць кнігі камуніст Віктар Васіленка і многія-многія іншыя. Так і не ўдалося адпісаць пісьмо.

Хата Тамары Рогаль амаль насупраць клуба, цераз вуліцу. Дома было ціха: маці, Матруна Цімафееўна, ужо спала, соладка пахрпвалі дзеці — Валя і Люда. Толькі муж, Валодзя, завесіўшы лямпачку газетаю, каб не біла ў вочы, штосьці чытаў.

— А я думаў, што ўжо і начаваць там будзеш, хацеў сенцы замыкаць, — незадаволена сказаў ён.

— Не бурчы, як стары дзед. Ад злосці людзі заўчасна старэюць, — пажартавала яна.

— Няўжо з цябе не хапіла сёння ў полі, што пайшла яшчэ ў клуб?

— Хапіла... Руку вунь не павярну... Але ж калі даверылі клуб, то трэба і ў клубе працаваць, хоць вечарам.

— Я не кажу, што не трэба... Але ж табе мала ўсё: яшчэ і бібліятэку на сваю шыю арганізавала.

— Ты, мусіць, сёння не з тае нагі ўстаў. Ну хіба ж кепска, што і ў Еўлічах ёсць свая бібліятэка, не трэба па кніжку ісці ў Бязверхавічы ці Селішчы?

— Я не кажу, што кепска...

— Дык чаго ты бурчыш? Дзеці падраслі ўжо трохі, думаю завочна ў тэхнікум паступіць — яшчэ больш занятая буду, яшчэ горш часу не мецьму...

Уладзімір Канстанцінавіч не знайшоў чаго сказаць і стаў моўчкі распрацаваць. Доўга ў цемры думалі кожны пра сваё і пра тое, што ні з таго, ні з сёння ледзь не пасварыліся...

А раніцаю пабралі з маці сярпы і паехалі на ніву. Занялі палосу, як і іншыя жанкі, і жалі, жалі... Каласы былі цяжкія, зерне літое, што боб, і тырчала ў розныя бакі з каласоў. Жых-жах, жых-жах — захопіш сярпом два разы і не ўвабраць тоўстыя, нібы чарацянныя, сцяблы ў жменю. А каб пакласці, то

«ЛЮБЛЮ Я ЛЮДЗЕЙ!..»

З ветлівай, добрай усмешкай звяртаецца заўсёды да людзей кандуктар тралейбуса Люся Сідарэнка.

— Хто не мае білетаў, набывайце, калі ласка! — І сама стараецца падысці да пасажыра. А калі ёй кажуць: «У мяне праязны білет», — яна часцей за ўсё верыць чалавеку. Бывае, што і возьме кандуктара сумненне, папросіць прад'явіць білет. Ды нават калі яго не акажацца, не стане абражаць пасажыра.

— Ай, як нядобра забываць праязны білет дома: і сябе, і мяне падводзіце! — толькі і скажа яна.

Бывае ж, сядзе чалавек у тралейбус, спяшаецца, а тут аказваецца — забыўся каша-

лёк з грашыма дома. «Нічога, не хвалюцца, я магу пазычыць вам на білет, — мякка супакоіць пасажыра Люся Сідарэнка. — Другім разам вернеце». Адночы спыніў Люсю чалавек нават на вуліцы і вярнуў ёй грошы. З вялікай удзячнасцю вярнуў.

Можа вы скажаце, што гэта дробязі! Не, гэта не дробязі. З такога малога і складаецца вялікае. Любоў да чалавека, давер'е да яго. Люся Сідарэнка ўжо шэсць гадоў працуе кандуктарам. Апошні час на 7-м маршруце, на машыне № 71. Іншыя кандуктары хутка кідаюць гэтую работу: цяжкая, кажуць, нервовая. А Люсі Сідарэнцы не надакучае яна. «Люблю я людзей, паважаю іх. Мне заўсёды хочацца зрабіць прыемнае ім».

Як гэта добра сказана! Што можа быць лепей за такое імкненне — рабіць прыемнае людзям. Не толькі па службоваму абавязку, але і па наказу сэрца.

трэба памагаць другою рукою, сярпом. Разрабілася рука, нават балець перастала.

І снуюцца ў такт думкі-ўспаміны і, здаецца, вядзе яна доўгую размову з братам...

«Ты пішаш, што не паспяваеш аглянуцца, як ляцяць дні за днямі. Гэтак цяпер і ў мяне. Валодзя нават сярдуе трохі, што не маю часу зрабіць што-кольвечы па гаспадарцы. Мы ж канчаем новы дом, дык хапае турбот. Скора пярэбары...

Дэмабілізуешся, то і дадому не трапіш, мо толькі па старых дрэвах сядзібу і пазнаеш. У старой нашай хаткі, у параўнанні з новай, выгляд, як у порхаўкі. Новых дамоў шмат хто настаўляў, нават з белаю цэгля ёсць, пад шыферам. Зарабляць сталі людзі добра. Казаў старшыня Аляксандр Іванавіч Бродскі, што калі давядзем да ладу ўвесь лён, то на агульны працадзень выйдзе рублі па два, не лічачы ўсялякіх дадатковых аплат і прадуктаў. Дык чаму б не будавацца?

А Валодзя мой так сабе сярдуе, не напраўду. Сам жа ходзіць акампаніраваць, калі танцы развучаем у гуртку, сам і ў хоры спявае. Амаль кожны харыст у нас — майстар на ўсе рукі. Бывае, што яшчэ ўдзельнічае ў п'есе (нядаўна ставілі «Выгнанне блудніцы» і «Алазанскую даліну»), танцуе або чытае са сцэны вершы і прозу. І ўсім гэтым даводзіцца кіраваць мне, лепшых спецыялістаў няма. Можаш уявіць, колькі мне дастаецца. І сама са сцэны чытала верш «Прафаны». А Дзічкоўскі Віктар, ты ж ведаеш яго, раскажы верш Г. Кляўко «Чаму я халасцяк?». Рогату ў зале было!

І слёзы былі. Хор спачатку спяваў «Песню аб партыі», «Песню аб Нёмане», а потым народныя — «Там, каля млына, цвіла каліна», «Ой, на горцы сняжок ляжыць». Як заспявалі «Ой, на горцы сняжок ляжыць, там мой мілы ўбіт ляжыць, правай ручкай каня дзяржыць...», дык мама заплакала і хацела ісці дадому. Успомніла тату. Больш за дваццаць гадоў прайшло, як загінуў ён ва Усходняй Прусіі, а ў сэрцы ў яе дасюль баліць, не заживае рана. Вельмі ж многа гора хапіла маці адразу пасля вайны з намі, трыма малымі. Хадзілі і босыя, і абдзёртыя, і галодныя. Ты, мусіць, гэтага і не памятаеш, а я дык добра...

Пры табе ў Еўлічах яшчэ не было бібліятэкі. Але папрасілі ў Бязверхаўіцкай сельскай бібліятэцы перасоўку, далучылі да яе сто кніг, якімі праўленне прэміравала нашу брыгаду. Але гэтага было мала. Тады я параілася з сакратаром камсамольскай арганізацыі Зінай Сцяпанавай, правялі камсамольска-маладзёжны сход. Выраслі сабраць яшчэ больш кніг у людзей. Хадзілі па хатах і камсамольцы, і школьнікі, і я. Давалі людзі па дзве, па тры кнігі. Віктар Васіленка аддаў «Трывожнае шчасце», Канстанцін Саковіч — «Генерал Даватар» і «Сустрэчы на росстанях», а стары Іван Крыштаповіч сам прынёс «Кнігу о библіи» і «Три мушкетера». Я аддала два тамы «Консуэла» і яшчэ некалькі кніг. Цяпер у нашай бібліятэцы больш за пяцьсот тамоў. Нават зайздросціць сталі іншыя вёскі...

...За спіною затарахцеў матацыкл. Разгнуліся, паўзіраліся з-пад рукі. Проста па ржышчы падляцеў да іх старшыня сельсавета Павел Туравец, паздароўкаўся, пажадаў поспеху ў рабоце.

— Тамара Рыгораўна, ёсць баявое заданне, — адразу пачаў старшыня выкладваць мэту прыезду. — Трэба абследаваць стан жылля ва ўсіх калгаснікаў вёскі.

Вось якой стала цэнтральная сядзіба калгаса «Праўда» Мастоўскага раёна. Гэтыя дамы пабудаваны на дзве сям'і. Дзесяткі сем'яў хлебарабаў справілі наваселле.

Фота А. Перахода.

— Зусім мне, Макаравіч, дачку замучыце, — умяшалася ў размову Матруна Цімафееўна. — Ні ўдзень, ні ўначы спакою няма.

— Нічога не паробіш. Народ выбраў — прыходзіцца народу і служыць. Дык, Тамара, справа тэрміновая. Праз два дні я заеду па гэтыя дакументы. Як запаўняць — зразумееш, прачытайшы, сама. Ну, бывайце здаровы!

Старшыня памчаў назад. У Тамары Рыгораўны зноў заснавалі думкі.

Праўду Віця піша: хоць бяры ды прыточвай суткі. Усю вясну амаль правалаводзілася, пакуль пенсіі калгаснікам выстараляся. Даверылі ёй узначальваць калгасны пенсійны савет, дык трэба было апраўдаць гэты давер і, праўда, працавала ня-мала. Але затое больш чым дзвесце калгаснікаў своечасова атрымалі пенсіі. А колькі дэпутацкіх турбот! Яна ж узначальвае па лініі выканкома сельсавета пастаянную камісію па культурна-бытавому будаўніцтву і добраўпарадкаванню. Прыедзе брат, то не пазнае вуліц — добра высыпаныя, абсаджаныя дрэвамі. А каля клубаў — Кастрычніцкага, Селічанскага, Еўліцкага — цэлыя скверы і паркі насаджалі. Зносілі дрэвы і кусты, як тыя кнігі — хто якія мог. І ўвосень так рабілі.

Парушыў хто генеральны план, няправільна пачаў забудову — яе клопат. Утвараецца новая гаспадарка, дзеліцца маёмасць — Тамару Рыгораўну клічуць прысутнічаць. Давала нядаўна справаздачу перад выбаршчыкамі аб праробленай сельсаветам рабоце. Дык столькі зноў нагаварылі, надавалі наказаў! І асабіста-прыватныя — каб памагла дастаць лесу, шыферу, дроў, і агульнаграмадскія — каб пазваніла куды трэба, дабілася тэлефанізацыі калгаса, добраўпарадкавання канцавога аўтобусага прыпынку, адкрыцця фельчарска-акушэрскага пункта ў Еўлічах і г. д. І зноў клопаты, клопаты, клопаты...

«Але ж і без іх сумна, — думае Тамара Рыгораўна. — Трэба Віцю так напісаць: быць на зямлі чалавекам — значыць ствараць, пакідаць па сабе добрыя справы, добры след, клапаціцца аб іншых». У гэтым яна шчыра пераканана, без гэтага не ўяўляе свайго існавання.

Вярталіся дадому з захадам сонца. Ішло з імі яшчэ шмат жанчын і дзяўчат, многія з якіх былі ўдзельніцамі хору. І ўсю дарогу спявалі жніўныя песні. І гэтак слаўна выводзілася, так пераліўчата несліся ў вечаровую ціхую вышыню суладныя гукі, што хацелася ад такога хараства абдымаць сваю цудоўную зямлю, працавітых, шчырых людзей...

Дома чакала Тамару і Матруну Цімафееўну яшчэ адна радасць. Камандзір часці прыслаў падзяку за тое, што выхавалі такога выдатнага сына і салдата.

Матруна Цімафееўна доўга сядзела з гэтым пісьмом і выцірала з куточкаў вачэй шчаслівыя слёзы: «Не бачыць нябожчык Рыгор, як выйшлі ў свет нашы дзеці...»

Калгас імя Чкалава,
Случкі раён.

Людзі на балоце... З імі ўжо некалькі разоў сустракаліся чытачы на старонках «Работніцы і сялянкі». А ў гэтым нумары вы ўбачыце знаёмых ужо герояў Івана Мележа танімі, якімі паказала іх нядаўна Мінская студыя тэлебачання. Сцэны з тэлеспектакля «Людзі на балоце» (сцэнарый Э. Герасімовіч, рэжысёр А. Гутковіч).

Вы памятаеце тую палескую арабінку Чарнушкаву Ганну? Вось яна зноў перад вамі (яе іграе артыстка тэатра імя Янкі Купалы Лілія Давідовіч) са сваім непадатлівым наханым Васілём (ролю Васіля выконвае артыст тэатра імя Янкі Купалы Генадзь Гарбук).

А гэта Васіль са сваёй гаротнай маці-ўдавой. Яе іграе заслужаная артыстка БССР Галіна Макарава.

Фота Г. Віткоўскага.

Весткі з жансаветаў

НАШ АКTYЎ

Цікавымі і карыснымі справамі заняты жанчыны-актывісткі нашай вобласці. Яны, як правіла, заўсёды ідуць туды, дзе могуць спатрэбіцца іх веды, вопыт, умелыя рукі, ідуць па закліку сэрца, захапляючы асабістым прыкладам іншых... Яны першыя ў полі і на жывёлагадоўчых фермах, ля станка і ў лабараторыі, канструктарскім бюро. З гонарам вымаўляюць на Віцебшчыне імёны даярак калгаса «Маладая гвардыя» Міёрскага раёна В. Шаркевіч і С. Руткоўскай. Сапраўды малочныя рэкі надойваюць яны. Ільнаводкі Талачынскага раёна В. Кароткая, Г. Іванюта і дзесяткі іншых праславілі вобласць высокімі ўраджаямі льну. Усёй краіне вядомы цудоўныя вышыўкі ўмелых майстроў фабрыкі мастацкіх вырабаў А. Камінскай і Н. Германенка. Архітэктар А. Данілава—аўтар выдатных шматпавярховых дамоў на праспектах Кірава і Фрунзе. Яна ж адзін з аўтараў забудовы Віцебска, Полацка і Оршы. Самыя дасканалыя станкі нараджаюцца па чарцяжах выдатных канструктараў М. Дзяржынскай, Н. Касцюк і інш.

А жансаветы, створаныя

на месцах, сталі баявымі памочнікамі партыйных арганізацый.

Хто ў Глыбокім не ведае Ганны Васільеўны Мураўёвай, старшыні раённага жансавета? У гэтай старой жанчыны энергія, як у маладой. Да яе звяртаюцца жанчыны па самых разнастайных пытаннях. І кожнае з іх яна стараецца разумна вырашыць, кожнаму чалавеку памагчы, даць добрую параду. Ганна Васільеўна Мураўёва не адзіны паважаны ў вобласці старшыня жансавета. У нас шмат энтузіястак, якіх цікавіць літаральна ўсё: умовы працы і быту, работа дзіцячага сада, сталовай, магазіна, прадукцыйнасць працы і якасць прадукцыі, азеляненне гарадоў і вёсак.

Вялікім аўтарытэтам карыстаецца жансавет у калгасе «Ленінскі шлях» Сенненскага раёна. Здавалася б, не абавязкова прысутнасць старшыні жансавета Ганны Гаўрылаўны Смаляковай на пасяджэннях праўлення калгаса. Але Ганну Гаўрылаўну ўбачыш на іх заўсёды.

— Я павінна быць у курсе спраў,—кажа яна,—ведаць, дзе трэба дапамагчы. Часам магу і падказаць сёе-тое.

У калгасе ўсе жанчыны

прымаюць актыўны ўдзел у сельскагаспадарчых работах.

Жансавет Гарадоцкага раёна стаў арганізуючай сілай руху за камуністычны быт і высокую культуру на сяле. Не пазнаць цяпер вёсак Межанскага сельсавета, калгаса імя Маякоўскага і іншых.

Жансавет карыстаецца аўтарытэтам таму, што любую справу даводзіць да канца. Яго старшыня адвакат М. Кажэўнікава шмат вечароў і выхадных дзён аддае рабоце сярод жанчын. Пры яе актыўным удзеле створана дзіцячая бібліятэка на грамадскіх пачатках, праведзен цікавы рэйд у калгасе імя Мічуріна па высвятленню ўмоў працы даярак. Актывістак, прынамсі, цікавіла, як праўленне калгаса клапаціцца аб тым, каб палегчыць працу даярак, як памагае ім добра правесці вольны час. Былі выяўлены недахопы. Свае прапановы жансавет паставіў на абмеркаванне на адным з пасяджэнняў праўлення калгаса. Зараз даяркі дзякуюць жансавету за тое, што ўмовы іх працы значна палепшыліся.

Шмат цікавых спраў здзейснілі актывісткі Лёзненскага раёна. Гэта яны вольныя гады запар адкрываюць у час уборкі дзіцячыя сезонныя пляцоўкі, дзіцячы пакой, дзе пад наглядом пенсіянерак, настаўнікаў дзеці рыхтуюць урокі, чытаюць, гуляюць. Гэта па настаянню жансавета ў вёсцы Калышкі адкрыта швейная майстэрня.

Энтузіясткі Аршанскага

льнокамбіната абсталявалі два дзіцячыя гарадкі. Летам, калі туды збіраюцца дзеці, жанчыны дбаюць не толькі аб тым, каб дзяцей добра і смачна кармілі, але і аб тым, каб малыя цікава і весела адпачывалі, каб маглі праявіць свае таленты ў мастацкай самадзейнасці. Для гэтай мэты часта арганізуюцца канцэрты, ранішнікі. Жанчыны паравознага дэпо ст. Орша, дзе старшыня жансавета тав. Вязоўская, славіцца як майстры змястоўных «Зялёных агеньчыкаў», вечароў адпачынку рабочых. Ды хіба толькі гэтым? Нямала зрабілі аршанскія актывісткі для таго, каб горад стаў чысты, зялёны, добраўпарадкаваны. Орша заняла першае месца ў спарбніцтве гарадоў вобласці па чыстаце.

Вопыт лепшых мы старанна вывучаем, абагульняем і імкнемся зрабіць яго здабыткам усіх. Члены прэзідыума абласнога жансавета А. П. Жаўнерка, М. І. Маценка, О. А. Радзёнава, Э. І. Крэндзелева і іншыя вызджалі ў калгасы і саўгасы, дапамагалі там арганізаваць работу. Усё, што зроблена нашымі энтузіястамі, мы разглядаем як крупінку той вялікай работы, якую павінны штодня праводзіць жаночыя саветы. Уперадзе ў нас яшчэ шмат спраў.

А. БРЭНЕВА,
старшыня абласнога жансавета.

Ф. ЛЕЕНСОН,
сакратар жансавета.

НА РАДАСЦЬ ЖАНЧЫНАМ

Многія рэчы мінскай скургалантарэйнай фабрыкі імя В. В. Куйбышава карыстаюцца шырокім попытам у насельніцтва, асабліва ў жанчын. І ў гэтым з радасцю пераканалася начальнік аддзела тэхнічнага кантролю фабрыкі Маргарыта Мікалаеўна Бірычава, калі аднойчы стаяла за прылаўкам ЦУМа ў ролі прадаўца тавараў фабрыкі.

...Адзін за адным падыходзяць пакупнікі і купляюць жаночыя сумачкі са скурзаменнікаў. Яны танныя і прыгожыя.

Вось сумачку бярэ мантажніца Мінскага радыёзавода Нэла Чартова.

— Ці ж не праўда — арыгінальная і вельмі пакаўная, — гаворыць яна.

З ёю згаджаецца і ўрач з Віцебска Ала Нікановіч, яна таксама купіла такую сумку.

Нас зацікавіла, якія сюрпрызы рыхтуе скургалантарэйная фабрыка для жанчын.

Аказваецца, тут па-сапраўднаму клапацяцца аб пакупніках-жанчынах.

З мэтай вывучэння іх попыту фабрыка прыняла ўдзел у леташнім Усесаюзным кірмашы. Лепшыя ўзоры мадэлей фабрыкі былі закуплены гандлёвымі арганізацыямі. І цяпер у многія гарады краіны ідуць вырабы фабрыкі.

Сёлета запускаецца ў вытворчасць каля 100 фасонаў новых вырабаў; з іх 50 мадэлей жаночых сумак найноўшых фасонаў, якія вырабляюцца і з натуральнай скуры, і з сінтэтычных матэрыялаў. Дарэчы, кошт вырабаў з хімічных навінак у два-тры разы дзешавей, чым са скуры.

Фабрыка пашырае асартымент такіх жаночых сумак, якія не шыюцца, а зварваюцца токамі высокай частаты. На фабрыцы знайшоў прымяненне метады шайкаграфіі (мастацкай расфарбоўкі рэчаў). Жанчынам прапануюцца пальчаткі новых мадэлей, а таксама мноства сувеніраў — партманетаў, кашалькоў і да т. п.

У нетрах тэхналагічнай лабараторыі фабрыкі нараджаюцца новыя мадэлі: зручныя школьныя сумкі, ранцы з сінтэтычных матэрыялаў, а таксама дарожныя сумкі палегчанай вагі.

М. ЛІБІНТАЎ

«ЛЮБЛЮ Я ЛЮДЗЕЙ!..»

Дваццаць гадоў працуе ў першай клінічнай бальніцы, у тэрапеўтычным аддзяленні няня Дар'я Іларыёнаўна Ермалаева. Цёця Даша, як яе ўсе тут называюць. Колькі цяжкіх хворых сталі на ногі дзякуючы не толькі ўрачэбнай, але і яе дапамозе! Бо і ў бальніцы можна працаваць парознаму. Можна сядзець і чакаць, пакуль цябе пакліча хворы. Можна, нарэшце, прыйсці да яго, моўчкі дапамагчы і пайсці. Не, цёця Даша не чакала, пакуль яе паклічуць. І ўдзень, а асабліва ўначы, яна сама ішла да цяжкахворага, сама пыталася, ці не патрэбна яму дапамога. Калі трэба — супакойвала сваім добрым словам, як умела, адцягвала ўвагу ад цяжкіх думак.

Затое, як удзячны бываюць ёй людзі! А з якой павагай гавораць пра цёцю Дашу ўрачы, якім яна памагае лячыць хворых.

Мы вельмі каратка пад агульнай назвай «Люблю я людзей!..» расказалі пра мінчанак — прадаўшчыц Веру Лапо, Людмілу Сушкевіч, Галіну Усцінаву, Валянціну Гармай, пра кандуктара Людмілу Сідарэнка, буфетчыцу Марыю Лук'янаўну Герашчанка, санітарку Дар'ю Іларыёнаўну Ермалаеву. Іх добрыя справы саграваюць людзей.

Дык няхай жа і ім будзе прыемна разгарнуць гэты нумар часопіса... Як навагодні падарунак.

І вы, дарагія чытачы, напэўна, ведаеце шмат сардэчных людзей, добрых справы якіх пакінулі след у вашым жыцці. Напішыце пра іх.

ІДЭАЛЬНАЯ ЖОНКА

Віта ЖЫЛІНСКАЙТЭ

Сяброўкі жартуюць...

Мал. А. Чуркіна.

Бедныя жонкі! Іх абвінавачваюць у падазронасці, нервознасці, прыдзірлівасці і, самае малое, у недахопе далікатнасці. Перад вамі — ідэальная жонка. Пра такую жонку мараць многія мужы.

З'ява першая. Муж і жонка прыйшлі з работы.

сёды быў прыгожы ў жаночай кампаніі. Ну, а цяпер спаць! Заплюшч вочкі...

З'ява трэцяя. Муж прыйшоў п'яны.

Жонка: Міленькі, ідзі хутчэй у садзік. Я павесіла для цябе гамак. Ты, напэўна, вельмі стаміўся: ці жарты, праседаецца за сталом цэлых сем гадзін! Не злуй, што я не магу пагушкаць цябе: рыхтую на абед твае любімыя піражкі... Што? Забыўся купіць газету? Зараз, сонейка, я ў момант збегаю ў кіёск. А пасля абеду, лапачка, сядзі ў кіно. Праўда, добра, што я купіла табе гамак? Пайду на кухню, не буду больш надакучаць табе, радасць мая.

З'ява другая. Муж прыйшоў ранаіцай невядома адкуль.

Жонка: Які ты разумнік, што вярнуўся! Не! Не гавары! Я не пытаю, дзе ты быў. Гэта — твая асабістая справа. Дазволь мне зняць з твайго каўняра гэты доўгі светлы волас. Ты выглядаеш такім стомленым! Ці не разграць табе катлетку? Магчыма, перад работай паспіш крыху? А я мух ад цябе буду адганяць. Чаму ты ў старым гальштуку? Трэба было надзець новы. Я хачу, каб ты заў-

Жонка: Ах, як добра, што мой любы не заблудзіў і знайшоў дарогу дадому! Божа мой, хто гэта разадраў майму сонейку рукаў і запэцкаў вапнай спінку? Хуліганы! Дай я пачышчу. Кісанька, ды ты яшчэ стаіш! Ну, садзіся, садзіся хутчэй вась сюды, на падушачку. Вось так. Які ты бледны і чамусьці ікаеш! Хочаш агурочка? Або кіслага малачка? Дай я цябе пацалую, горайка маё. Бачу, зноў піў гарэлку. У другі раз, калі захочаш выпіць, абавязкова скажы мне, я дабайлю на каньчонок, і галоўка балец не будзе. Вось ужо і «Гастронам» адкрыўся. Прынясу табе сто грам. Бягу, бягу...

(Пераклад з літоўскай мовы).

РАДАСЦЬ ЗІНАІДЫ БУЛАХАВАЙ

Калі і як разлучыліся яны?

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны Зінаіда Раманаўна Булахава жыла ў вёсцы Слабада былога Суражскага раёна, працавала ў калгасе свінаркай і выхоўвала чацвёрта дзяцей. Яе муж, Фядот Паўлавіч, займаў пасаду намесніка дырэктара Задуброўскай МТС па палітычнай частцы. У самым пачатку вайны Фядот Паўлавіч пайшоў у рады народных месціцаў.

Вораг акупіраваў Слабаду, і Зінаіда Раманаўна, якая толькі што нарадзіла пятае дзіця — дачку Галю, засталася на акупіраванай ворагам тэрыторыі.

А потым яе разам з дзецьмі кінулі за калючы дрот у канцлагер. Праз месяц усіх іх пад строгім наглядам прыгналі на чыгуначную станцыю. Пагрузілі ў таварныя вагоны з надпісамі на дзвярах «Партызаны». Везлі пяць дзён і начэй без вады і хлеба. І зноў яны апынуліся ў канцлагеры. На гэты раз у польскім горадзе Любліне.

З гэтага моманту людзі перасталі быць людзьмі. У іх не стала ні імёнаў, ні прозві-

шчаў. Таго, хто прасіў есці, білі бізунамі да смерці.

— Але самае жахлівае з намі адбылося ў той момант, — успамінае Зінаіда Раманаўна, — калі эсэсаўцы гвалтам забралі ў нас дзяцей.

Малых Валодзю, Раю і Галю яны пасялілі ў іншыя баракі нашага лагера, а куды фашысцкія каты вывезлі Валю і Колю, гэтага я не ведала. Думала, што мае старэйшыя дзеці спалены ў печах крэматорыя. І толькі потым даведалася, што яны знаходзіліся ў Лодзі ў лагерах для непаўналетніх.

З Любліна сям'я Булаховых трапіла ў Асвенцім. Тут усім вязням на левай руцэ выкалалі нумары. У Зінаіды Раманаўны № 77251, а маленькая Галя значылася пад № 77252.

Са студзеня 1945 года Зінаіда Раманаўна сваю маленькую Галю больш не бачыла.

Вярнуўшыся ў родную вёску на папялішча, Зінаіда Раманаўна даведалася, што ў красавіку 1944 года партыйскаму загінуў яе муж-партызан.

Яна пачала шукаць дзяцей. Пісала ў Маскву, Мінск,

Віцебск. Але адусюль атрымлівала адмоўныя адказы.

Першая радасць у дом Булахавай прыйшла ў 1949 годзе. З Ноўгарада, з дзіцячага дома вярнуліся дачка Валя і сын Коля, а ў наступным годзе дадому прыйшоў і малодшы сын, Валодзя.

А дзе ж самыя маленькія — Раю і Галю?

Аднойчы Зінаіда Раманаўна расказала пра сваё гора дырэктару Суражскай сярэдняй школы Вітольду Аляксандравічу Аляксееву. Ён напісаў ад імя Булахавай пісьмо свайму таварышу ў Варшаву і папрасіў апублікаваць яго ў польскай газеце. А праз некаторы час сын Валодзя паслаў пісьмо ў польскае радыё з просьбай памагчы знайсці былую вязніцу Асвенціма Галіну Булахаву, на левай руцэ якой ёсць лагерны нумар 77252.

І вось з Польшчы прыйшло доўгачаканае пісьмо: навуковы супрацоўнік музея ў Асвенціме Тадэуш Шыманскі паведамляў Валодзю: «Ваша сястра Галіна жыве ў горадзе Кракаве. Падрабязнасці ўдакладняю, паведамлю дадаткова».

Сама Галя была тады такая маленькая, што зусім

нічога не ведала пра тое, як рассталася з маці, братам Валодзем і сястрой Раяй. Яна не ведала ні адкуль родам, ні хто яе родныя. І толькі потым Галю даведалася, што ў Асвенціме яна трапіла ў групу польскіх дзяцей, а пасля вызвалення іх Савецкай Арміяй апынулася ў дзіцячым доме. Праз два гады дзяўчынку ўзялі на выхаванне жыхары горада Кракава Хэлена Арнольдаўна і Адам Адамавіч Домбак. І калі Галіна пайшла ў школу, яе запісалі Марыяй Домбак.

Галіне-Марыі так добра жылося ў прыёмных бацькоў, што яна ніколі не задумвалася аб сваім паходжанні. Новыя бацькі далі ёй сярэдняю адукацыю, яна скончыла тры курсы музычнай школы і зараз перайшла на чацвёрты курс вышэйшага эканамічнага вучылішча ў Кракаве.

Але аднойчы Марыя пачула па польскаму радыё, што хтосьці шукае Галю Булахаву, былую вязніцу Асвенціма, на руцэ якой быў № 77252 — яе ўласны нумар... Дзяўчына доўга думала над тым, як зрабіць лепш, каб сваімі пытаннямі не пакрыўдзіць новую маці, тую, якая недасыпала начэй, клалася даглядала яе, калі дзяўчынка хварэла. Тую, якая ў цяжкія пасляваенныя гады дзяліла з дачкой апош-

„РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА“ ДАПАМАГЛА

У рэдакцыю прыйшло пісьмо ад інваліда II групы Ольгі Маркаўны Сукачовай. Яна пісала пра цяжкае матэрыяльнае становішча сям'і: сама Ольга Маркаўна хворая, ляжыць у бальніцы, а старой маці, былой калгасніцы, адмоўлена ў пенсіі, нават чамусьці перасталі выдаваць дапамогу, якая была назначана раней.

Рэдакцыя звярнулася да старшыні выканкома Магілёўскага райсавета дэпутатаў працоўных з просьбай памагчы гэтай сям'і.

З выканкома прыйшоў адказ, што Ользе Маркаўне аказана грашовая дапамога, а яе маці, Палагеі Іванаўне Сукачовай, назначана пенсія.

КАЛІ ВЕДАЕ ХТО...

Памажыце мне знайсці брата Васіля Іосіфавіча Пунтуса. Мы рассталіся з ім у 1943 годзе ў час блакады партызанскай зоны. Яму тады было гадоў 10—11.

А сёлета ў адной з газет мы прачыталі артыкул, у якім жанчына з Баранавіч расказвала, што ў час вайны яна была ў Францыі і з ёю быў хлопчык гадоў адзінаццаці. Звалі яго Вася. Мама адразу ж паехала ў Баранавічы, але нічога больш пэўнага яна не даведалася.

Можа гэтыя радкі трапіць да таго, хто ведае што-небудзь пра лёс нашага Васі. Калі ласка, напішыце мне па адрасу: Мінская вобласць, Лагойскі раён, п/а Гайна, Пунтус Н. І.

Кадр з кінафільма «Сэрца маці».

...Пакой для спатканняў у Петрапаўлаўскай крэпасці. Па абодва бакі вялікага стала сядзяць Марыя Аляксандраўна і Аляксандр Ульянавы. Побач стаіць наглядчык. Марыя Аляксандраўна ўглядаецца ў твар сына.

— Саша! — ціха шэпча яна. — За жыццё трэба змагацца!

— Змагацца за жыццё, каб гібець у гэтым камен-

ным мяшку? — з горкай усмешкай пытае Аляксандр.

— З каменнага мяшка можна вызваліць... — настойвае маці. — З магілы — ніколі.

— Дык што ж, паследаваць парадзе пана Няклюдава? — строга пытае Ульянаў. — Прашэнне на найвышэйшае імя? Раскаяцца?

— Сашанька... Хлопчык мой... — разгублена шэпча Марыя Аляксандраўна.

ні кавалак хлеба і дала ёй добрае выхаванне.

Але ў сэрцы Марыі-Галіны заставалася месца і для той, якая дала ёй жыццё, якую называла яна самым блізкім і дарагім імем «мама»... Ёй вельмі хацелася ўбачыць родную маці, пабыць там, дзе нарадзілася.

А потым у Кракаў з грунай савецкіх турыстаў прыехаў брат Валодзя. Яго наведанне настолькі абудзіла ў Марыі сваяцкія пачуцці, што ўжо нішто не магло перашкодзіць яе сустрэчы з роднай маці. Тут жа брат і сястра дамовіліся, што Марыя разам з прыёмнай маці прыедуць у Віцебск у жніўні — верасні 1965 года.

І вось, нарэшце, пантальён уручыў тэлеграму: «Мамачка, сустракайце 13 поездам Брэст — Ленінград, твае Марыя і мама Хэлена».

Увечары, калі ўся сям'я была ўжо ў зборы, яшчэ раз прадумалі ўсё да дробязей, як лепш, як сардэчней сустрэць дарагіх гасцей.

Хваляваліся і Галіна-Марыя з яе прыёмнай маці.

Задоўга да прыходу пезда сям'я Булахавых была ўжо на вакзале. Гэтая сустрэча выйшла далёка за рамкі сямейныя. Сотні людзей прыйшлі сустракаць былую вязніцу Асвенціма з букетамі жывых кветак.

Момант сустрэчы (злева направа) у першым радзе сястра Валя, прыёмная маці Хэлена Домбак, родная маці Зінаіда Раманаўна і Галіна-Марыя.
Фота Г. Куляшова.

Нарэшце, поезд Брэст — Ленінград спыніўся ля перона Віцебскага вакзала. Старэнькая маці і дачка, якія не бачыліся столькі гадоў, кинуліся ў абдымкі.

— Мама! — ціха пантала дзяўчына.

— Дачунка, родная мая!..

Цэлы тыдзень Марыя і яе прыёмная маці не разлучаліся з роднай маці і ўсімі роднымі. За гэтыя дні яны

яшчэ больш зрадніліся, лепш зразумелі адна адну, сталі даражэй адна адной.

А пасля вялікай радня Булахавых цёпла праводзіла Марыю і Хэлену Арыольдаўну назад у Кракаў. Марыя

павінна працягваць вучобу. Шчаслівай дарогі, Галіна-Марыя!

Георгій КУЛЯШОУ,
літаратурны работнік абласной газеты «Віцебскі рабочы».

Саша з глыбокім болям глядзіць у твар маці.

— Мамачка, абавязак кожнага чалавека змагацца... Зло вельмі вялікае...

— Так, але сродкі гэтыя такія жаклівыя!

Марыя Аляксандраўна апускае галаву. Адзінокая сляза павольна скочваецца па яе шчацэ і спыняецца ў глыбокай журботнай складцы ля губ...

Гэта эпізод з новай мастацкай кінааповесці «Сэрца маці», створанай рэжысёрам Маркам Данскім на Мастоўскай кінастудыі імя М. Горнага па сцэнарыю Зоі Вакрасенскай і Грыны Данскай.

У ролі Марыі Аляксандраўны здымалася народная

артыстка РСФСР Алена Фадзеева. Вобраз Уладзіміра Ільіча стварыў дыпламант акцёрскага факультэта Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі Радзій Нахаметай.

* * *

...Лета 1934 года. На сонечным пляжы аднаго з паўднёвых гарадоў завязваецца знаёмства паміж трыма сябрамі і трыма сяброўкамі. Выпадковае знаёмства пераходзіць у дружбу, каханне. Пра лёс гэтых людзей, пра час, пра стойкасць, пра месца чалавека ў жыцці, у барацьбе і расказвае новая двухсерыйная шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Сябры і гады».

пастаўленая рэжысёрам Віктарам Сакаловым на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыю Леаніда Зорына.

* * *

...Святкуе перамогу Бялград, вызвалены ад гітлераўцаў. Па вуліцах праходзяць савецкія танкі, усыпаныя кветкамі, усмешкі дораць дзяўчаты вясяламу гарманісту. На вуліцах горада трыумфуе жыццё, а пад зямлёй, у гарадской каналізацыі група фашыстаў рыхтуе смерць.

Выбух не павінен адбыцца — такое заданне. Яно атрымана атрадамі, якія па-

слала камандаванне на гэту надзвычай небяспечную і адказную аперацыю...

Пра тое, як удалося выканаць гэтае заданне, глядзчы даведаюцца, прагледзеўшы новую мастацкую кінааповесць «Праверана — мінняма», над стварэннем якой сумесна працавалі украінскія і югаслаўскія кінематаграфісты. Фільм пастаўлен рэжысёрамі Юрыем Лысенкам і Здраўкам Уладзіміравічам.

У галоўных ролях здымаліся акцёры М. Балох, А. Анофрыеў, О. Лысенка, Б. Плеша, Н. Попавіч і іншыя.

Кадры з кінафільма «Сябры і гады».

Кадр з кінафільма «Праверана — мінняма».

ЭКРАН

ПРАКЛАДВАЮЧЫ ПЕРШУЮ ЛЫЖНЮ

Зіма ўступіла ў свае правы. Снегам пакрыліся палі і пералескі. Няўжо ў сонечную зімовую раніцу вы ўсёдзеце дома?

Колькі радасці прыносяць лыжныя прагулкі! Яны вельмі добры сродак умацавання здароўя.

У чалавека, які сістэматычна ходзіць на лыжах, сэрца ў спакоі пачынае скарачацца радзей, але затое сіла кожнага скарачэння павялічваецца, выкідваецца большая колькасць крыві. А гэта стварае спрыяльныя ўмовы для адпачынку і жыўлення сардэчнай мышцы. Павольны рытм скарачэння здоровага сэрца — паказчык яго добрых функцыянальных магчымасцей; у выдатных спартсменаў-лыжнікаў у спакоі пульс часам дасягае 36—40 удараў у мінуту.

Заняткі лыжным спортам рэгулююць артэрыяльны ціск крыві, паніжаючы яго, калі ў чалавека ён крыву павышаны. Вялікі ўплыў лыжнага спорту на дыхальную сістэму. Праз лёгкія лыжніка праходзіць у мінуту 40—60 літраў паветра, а ў добрага спартсмена — больш 80—100 літраў. Пад уплывам рэгулярных лыжных прагулак лёгкія пачынаюць умяшчаць больш паветра пры ўдыханні, а гэта абумоўлівае павелічэнне іх жыццёвай ёмістасці.

Фізічныя практыкаванні добра дзейнічаюць і на абмен рэчываў, узмацняюць акісляльныя працэсы ў арганізме, а пры захаванні правільнага рэжыму харчавання памагаюць паспяхова змагацца з атлусценнем. Цяжка прыдумаць лепшы сродак для людзей поўных, якія вядуць сядзячы спосаб жыцця: хадзьба на лыжах не выклікае моцнага стомлення, але ў той жа час суправаджаецца вялікімі энергетычнымі затратамі.

Добры ўплыў робяць лыжныя прагулкі і на стан нервовай сістэмы. Пасля іх у чалавека звычайна добры настрой і

апетыт, а стомленасць пасля глыбокага сну здымае, як рукой. Калі ж на другі дзень вы дрэнна сябе адчуваеце, значыць маршрут быў выбраны не пад сілу.

Лыжнікамі могуць стаць людзі ўсіх узростаў. Але ўсё ж чалавеку сярэдніх гадоў і пажылому трэба параіцца з урачом, які вызначыць аб'ём дапушчальнай нагрузкі і будзе сачыць за ўздзеяннем лыжных прагулак на арганізм.

Думаем, што лішне напамінаць пра тое, што рабіць лыжныя паходы лепш за ўсё па прыгожай мясцовасці, стараючыся выбіраць разнастайныя маршруты, каб яны заўсёды былі цікавыя. Трэба пазбягаць працяглых прыпынкаў, у час якіх можна азябнуць. Ісці трэба раўнамерна з такой хуткасцю, каб не адчуваць вялікай стомленасці, але пры гэтым увесь час адчуваць цяпло. У дарозе рабіце непрацяглыя прывалы на 5—10 мінут у зацішным месцы. Пачынаючы лыжнікаў часта мучыць смага, таму што яны вельмі пацеюць. Але піць трэба толькі выхадзячы з дому і на прыпынках; ні ў якім разе не праганяйце смагу снегам! Пасля лыжнага паходу пажадана прыняць душ або хоць бы абмыцца да пояса і абавязкова памыць ногі.

Якія ёсць спосабы перасоўвання на лыжах? Найбольш распаўсюджаны так званы папераменны лыжны ход, у час якога рух ног і рук чаргуюцца гэтак жа, як і пры звычайнай хадзе. Гэта дазваляе ісці з добрай хуткасцю і па роўнай мясцовасці і па пакатых пад'ёмах. Старайцеся ногі згінаць у каленях, а ў момант заканчэння штуршка поўнаасцю выпростваць. Корпус павінен быць крыву нахілены ўперад.

Можна перасоўвацца і так: пасля аднаго або двух крокаў рабіць адначасова штуршок дзвюма палкамі, а корпус нахіляць уперад. Такі спосаб прымяняюць на роўным месцы або на невялікіх нахілах, калі лыжы добра слізгаюць.

Вясёлая зіма.
Фота Г. Беліцкага.

Пераадолеўшы першыя цяжкасці, якія непазбежны для кожнага пачынаючага, вы паступова пазнаеце ўсю прыгажосць лыжных прагулак — невычарпальнай крыніцы бадзёрасці.

В. Е. ВАСІЛЬЕВА,
доктар медыцынскіх навук.
Д. М. ВАСІЛЬЕУ,
заслужаны майстар спорту,
заслужаны трэнер СССР.

ДЗЕЦІ ЛЯ ТЭЛЕВІЗАРА

Дзеці, як правіла, — самыя адданыя і самыя непатрабавальныя тэлеглядцы: яны гатовы глядзець усе перадачы запар. Ці патрэбна даказваць, што такое злоўжыванне прыносіць шкоду здароўю, непазбежна парушаючы рэжым, скарачаючы час прагулак, гульні, а часам і сну? Але самае галоўнае — у дрэнным уздзеянні на нервовую сістэму.

Дзецей малодшага ўзросту, і асабліва нервовых, уражлівых, прагляд перадач нярэдка выводзіць з раўнавагі, празмерна ўзбуджае. Нават такія, здавалася б, бяскрыўдныя і спецыяльна адрасаваныя дзе-

цям перадачы, як «Спакойнай ночы, малыя», успрымаюцца па-рознаму. Адны глядзяць іх спакойна, весела, другія вельмі хвалююцца, баяцца, як бы не здарылася бяда з героямі казак. Мне давялося бачыць, як шасцігадовая дзяўчынка пайшла з пакоя і за дзвярыма чакала, пакуль закончыцца гэтая перадача.

Дзецям з павышанай узбудлівасцю нервовай сістэмы ўрач звычайна раіць не чытаць на ноч казкі, асабліва са «страшным» зместам, не гуляць у шумныя гульні, пазбягаць празмернага хвалявання непасрэдна перад сном. Усё гэта, і на-

ват, бадай, у большай ступені, адносіцца да тэлевізара, у тым ліку і да перадачы «Спакойнай ночы, малыя», якую пачалі перадаваць вельмі позна — у 21 гадзіну. Дзеці дашкольнага ўзросту ў гэты час павінны ўжо быць у пасцелі.

Паназірайце за паводзінамі дзіцяці, калі яно глядзіць перадачу; калі малое вельмі ўзбуджана, бялее, ускрывае, а потым доўга не можа супакоіцца, трэба зусім забараніць яму сядзець ля тэлевізара або дазволіць глядзець перадачы не часцей аднаго разу ў тыдзень. Лепей, калі дзіця загадзя ведае іх змест.

Дзецям старэйшага ўзросту, школьнікам можна глядзець перадачы 2—3 разы ў тыдзень і пажадана з такім разлікам, каб прагляд заканчваўся хоць бы за гадзіну да сну.

Поўнага ж раўнадушша пасля перадачы, натуральна, не можа і не павінна быць. Узнікае жаданне штосьці абдумаць, супаставіць, у думках уявіць сітуацыю, якая асабліва спадабалася. Усё гэта бударажыць, перашкаджае заснуць. А сном дзіцяці трэба вельмі даражыць.

Неабходна таксама сачыць і за тым, каб захоўваліся правілы гігіены зроку. Дзеці любяць садзіцца бліжэй да тэлевізара, а гэта якраз і шкодна. Трэба, каб адлегласць ад экрана да вачэй складала не меней трох метраў. Не дазваляйце дзецям глядзець тэхнічна недаскана-

лыя перадачы, карыстацца не-
дастаткова спраўным тэлевіза-
рам.

Пасля 60 мінут прагляду тэ-
леперадач у дзяцей школьнага
ўзросту пачынае паяўляцца
стомленасць зроку. Гэтым тэр-
мінам і пажадана абмежаваць
або, ва ўсякім выпадку, не-

намнога перавышаць яго. Да-
школьнікам можна глядзець
тэлевізар не больш 20—30 мі-
нут.

З. Я. РУДЭНКА,
кандыдат медыцынскіх
навук.

(3 часопіса «Здоровье»).

ЗАКОН АХОЎВАЕ ПРАЦУ ЖАНЧЫН

Савецкі закон ахоўвае працу
жанчын-работніц. Для іх уста-
ноўлен рад ільгот і пераваг.
Чытачы нашага часопіса ціка-
вяцца парадкам прымянення
некаторых такіх ільгот і пера-
ваг. Аказвае на гэтыя пытан-
ні юрыдычны кансультант
В. А. Глоzman.

Цяжарныя жанчыны і тыя,
якія маюць грудных дзяцей, не
дапускаюцца да начных работ.
Жанчыны пасля чатырох меся-
цаў цяжарнасці вызваляюцца і
ад звышурочных работ.

Цяжарныя жанчыны часам
маюць патрэбу ў пераводзе на
лягчэйшую работу. (Неабход-
насць такога пераводу вызна-
чаецца ўрачом). Да водпуску
па цяжарнасці за імі захоўваец-
ца ранейшая заработная плата,
якая вылічаецца з разліку ап-
латы працы за шэсць апошніх
месяцаў работы.

На прадпрыемствах баваўня-
най, трыкатажнай, тытунёвай
прамысловасці і ў іншых галі-
нах лёгкай прамысловасці за
цяжарнымі жанчынамі, якія пе-
раводзяцца па ўрачэбнаму за-
ключэнню на лягчэйшую або
менш ушчыльненую работу, за-
хоўваецца іх сярэдняя заробот-
ная плата з разліку апошніх
шасці месяцаў у адпаведнасці
з працэнтам выканання норм
выпрацоўкі на новай рабоце.

Адміністрацыя прадпрыемст-
ваў і ўстаноў абавязана пера-
водзіць на іншую работу так-
сама жанчын, якія маюць груд-
ных дзяцей, калі ў сувязі з
кармленнем дзіцяці яны не
могуць быць пакінуты на ра-
нейшай рабоце. Напрыклад,
жанчыны-праваднікі пасажыр-
скіх паяздоў далёкага следа-
вання на час кармлення дзіцяці
грудзмі вызваляюцца ад ра-
боты правадніка і пераводзяць-
ца ў вагоннае пасажырскае
дэпо.

Пры пераводзе на іншую ра-
боту за кормячай жанчынай за-
хоўваецца яе ранейшая зароб-
отная плата з разліку апош-
ніх шасці месяцаў работы, не

лічачы часу водпуску па ця-
жарнасці і родах.

Нашым заканадаўствам пра-
дугледжаны спецыяльныя пе-
рапынкі маткам для кармлення
грудных дзяцей. Перапынкі на
кармленне прадастаўляюцца не
радзеі як праз кожныя тры
з палавінай гадзіны, працяг-
ласць іх павінна быць не менш
паўгадзіны. Калі па якой-не-
будзь прычыне жанчына не мо-
жа скарыстаць гэты перапынак,
то дапускаецца далучэнне яго
да абедзеннага перапынку або
суміраванне двух перапынкаў
на кармленне дзіцяці і пера-
нясенне іх на канец рабочага
дня, каб маці магла пайсці
з работы на гадзіну раней.

Паколькі ў перадвыпадках і
перадсвяточных дні рабочы
дзень працягваецца 6 гадзін,
кормячым маці ў гэтыя дні
даецца толькі адзін перапынак
на паўгадзіны. Па жаданню
жанчыны яго можна перанесці
на канец рабочага дня.

Перапынкі на кармленне
ўключаюцца ў рабочы час і
аплачваюцца па сярэдняму зар-
робку. Перыяд кармлення дзі-
цяці не абмежаваны адзіным
каляндарным тэрмінам. Калі
дзіця знаходзіцца на штучным
кармленні, то перапынкі для
яго кармлення прадастаўляю-
цца маці на працягу дзевяці
месяцаў.

Пасля заканчэння водпуску
па цяжарнасці і родах кіраўні-
кі прадпрыемстваў, арганіза-
цый і ўстаноў абавязаны пра-
дастаўляць жанчынам па іх
просьбе дадатковы водпуск на
тэрмін да трох месяцаў без за-
хавання заработнай платы.

Цяжарным жанчынам чарго-
вы адпачынак павінен прыўро-
вацца да водпуску па цяжарна-
сці і родах. Жанчынам, якія па-
кінулі работу ў сувязі з нара-
джэннем дзіцяці, захоўваецца
бесперапынны працоўны стаж
(без уключэння перапынку ў
работу), калі яны паступілі на
работу не пазней аднаго года
з дня нараджэння дзіцяці.

ЯК ЗНЯЦЬ ІРЖУ

Для вывадзення плям іржы ўжываюць арганічныя кі-
слоты: шчаўравую, лімонную, віннакаменную або сумесь
воцатнай і шчаўравай кіслот. У залежнасці ад інтэнсіў-
насці плям бяруць слабы або моцны раствор кіслаты (ад
2 да 20 грамаў на шклянку вады). Кіслоты трэба раства-
раць у эмаліраванай, фарфаравай або глінянай пасудзе.
У падагрэтую кіслату апускаюць на кароткі час тканіну
з плямай, а затым старанна прамываюць вадой. Пры пра-
мыўцы ў вадзі трэба дадаваць крыху нашатырнага спірту
або пітной соды. Калі адразу пляма не знікне, тканіну
з плямай апускаюць у кіслату некалькі разоў.

Іржу з афарбаваных рэчаў здымаюць пастай з сумесі
гліцэрыны, цёртага мыла (у роўных частках) і вады. Гэ-
тай пастай націраюць пляму і пакідаюць на суткі, затым
рэч прамываюць і прапалоскваюць у вадзе.

Для зняцця плям іржы з белых тканін добрым сродкам
з'яўляецца раствор гідрасульфiту (10—20 грамаў на
шклянку вады). Раствор падаграюць да 60—70 градусаў,
апускаюць у яго тканіну з плямай і затым прамываюць
цёплай вадой. Для афарбаваных тканін гідрасульфiт не
рэкамендуецца, таму што ён абескаляроўвае фарбу.

Калі пляма ржы слабая, зняць яе можна такім споса-
бам. Сокам лімона некалькі разоў змочваюць забруджа-
нае месца, затым прыкладваюць да гарачай паверхні пра-
са або чайніка (да няпоўнага высыхання), пасля чаго
прамываюць вадой.

Старыя ржавыя плямы знікаюць пасля апрацоўкі моц-
ным раствором віннакаменнай кіслаты або воцатнай эсен-
цыі (чайная ложка на паўшклянкі вады). У падагрэты
раствор кіслаты на некалькі мінут апускаюць забруджа-
ную частку адзення, а затым добра прапалоскваюць
вадой.

З іншых спосабаў можна рэкамендаваць такія: змоч-
ваюць тканіну свежым лімонным сокам, затым пакры-
ваюць невялікім слоём сталовай солі і пакідаюць так на
20 гадзін, пасля гэтага ўсё змываюць вадой.

Плямы ржы здымаюць растворамі: вады—16 частак,
нашатырнага спірту—1 частка або шчаўравай кіслаты—
1 частка, лімоннай кіслаты—2,5 часткі, вады—8 частак;
плямы змочваюць спачатку мыльнай, потым чыстай ва-
дой; пасля апрацоўкі тканіну прамываюць цёплай вадой.

АЛОЭ

Упершыню ў навуковай медыцыне вялікую ўвагу лека-
вым уласцівасцям алоэ ўдзяліў вядомы рускі вучоны,
акадэмік В. Л. Філатаў. Прыгатаваны па яго метаду
экстракт з лісця алоэ змяшчае біягенныя стымулятары—
рэчывы, якія садзейнічаюць павышэнню ахоўных уласці-
васцей арганізма. Экстракт алоэ з поспехам ужываюць
пры многіх вочных захворваннях. Эфектыўны прэпарат
таксама пры бранхіяльнай астме, язвеннай хваробе страў-
ніка і дванаццаціперснай кішкі, а таксама пры хранічным
запаленні суставаў.

Ва Усесаюзным інстытуце лекавых і водарных рас-
лін спецыяльна даследавалі гэтую расліну і прыгатавалі
з яе экстракт, які ўжываецца ў якасці слабительнага
сродку. Апрача таго, устаноўлена, што сок з лісця алоэ
аказвае станоўчае дзеянне пры катары страўніка, які су-
праваджаецца паніжанай кіслотнасцю.

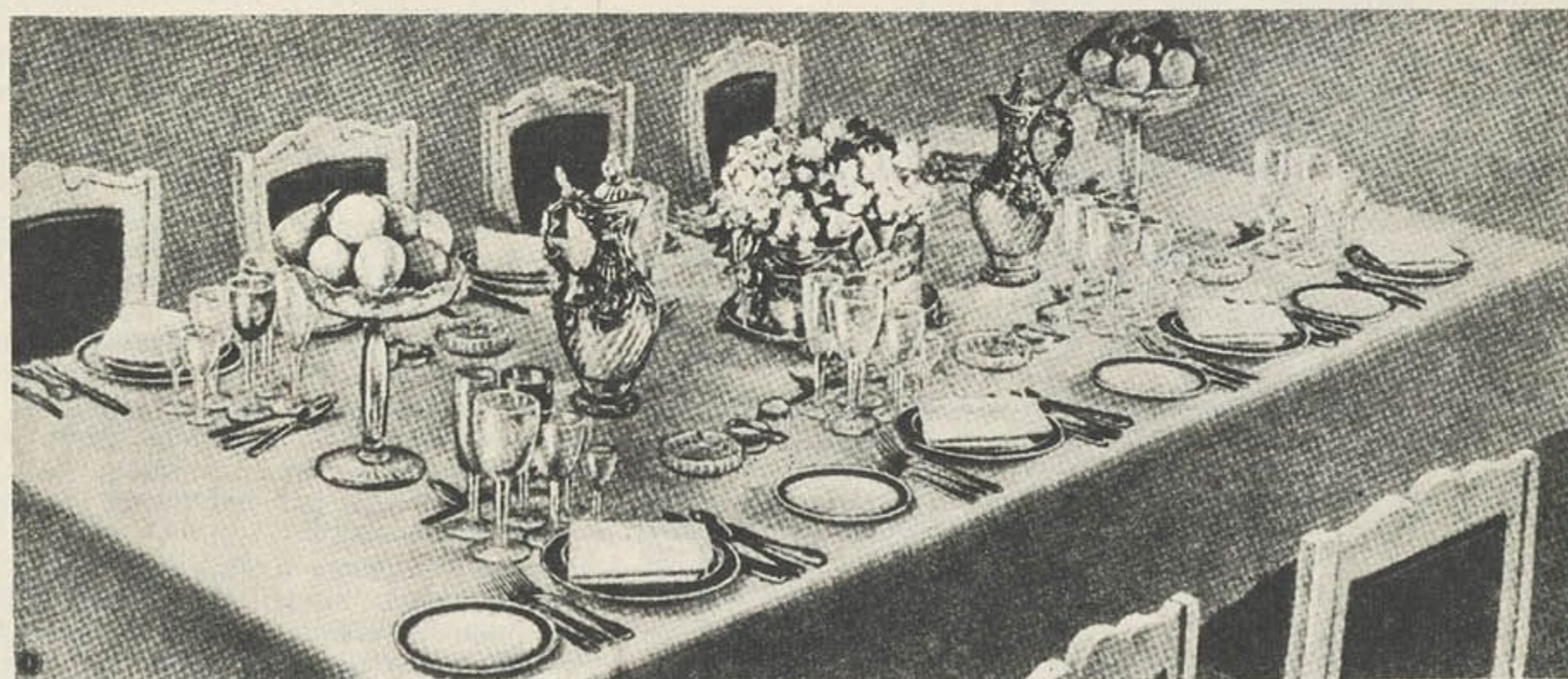
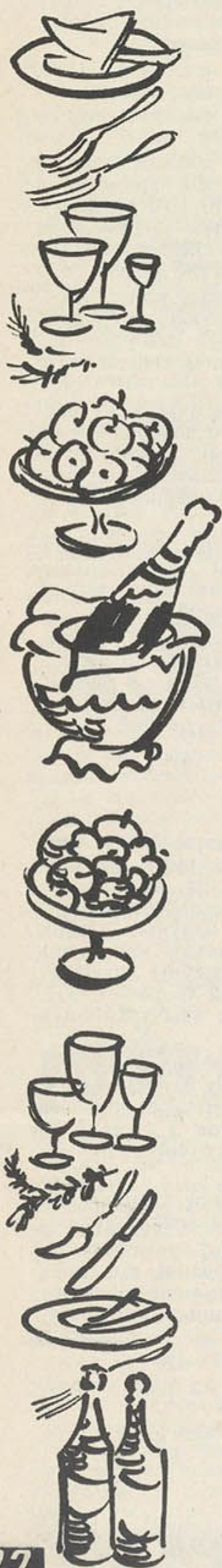
У гэтым жа інстытуце з соку алоэ была прыгатавана
эмульсія, вельмі эфектыўная пры лячэнні апёкаў скуры.

Сок і эмульсія алоэ зацікавілі і ўрачоў-каسمетологаў.
Яго пачалі прымяняць пры себарэі (захворванні, пры якім
з салных залоз выдзяляецца якасна зменены скурны
тлушч). Так, напрыклад, сок алоэ прымяняюць пры тлу-
стай себарэі, а эмульсію алоэ—пры сухой. Выпушчаны
нядаўна крэм «Алоэ» змякчае сухую скуру твару.

Многія разглядаюць алоэ як панацею ад усіх хвароб,
уключаючы і рак. Гэта зусім непраўдна.

Напамінаю, што прымяняць алоэ ўнутр без дазволу ле-
чачага ўрача нельга.

Запрашаем Дасвяточнага СТАЛА

У кожным доме з нецярплівасцю і вялікай радасцю чакаюць надыходу Новага года. І гэта зразумела. Гаспадыні заклапочаны. Збіруцца блізкія сябры, родныя, знаёмыя і падымуць бакалы за шчасце ў новым годзе. Цёпла і ўрачыста прагучаць гэтыя даўно знаёмыя і заўсёды такія хвалючыя словы: «З Новым годам! З новым шчасцем!»

У нашай краіне любяць святы і заўсёды іх чакаюць. А навагодняе свята адрозніваецца ад іншых яшчэ і тым, што амаль у кожным доме жаданай гасцёй будзе зялёная ёлачка. Разам з ёй у дом увойдзе своеасаблівая, неперадаваемая прыгажосць, святочнасць, прыўзнясць.

Гаспадыня, рыхтуючыся да сустрэчы гасцей, не павінна імкнуцца быць апранутай пышней за ўсіх. Скромная сукенка, прычоска, а галоўнае — добры настрой. Вось што важней за ўсё. Калі да вас прыйшлі гасці і сярод іх ёсць незнаёмыя адзін аднаму, адразу ж прадстаўце іх, а ў пачатку агульнай размовы старайцеся часта звяртацца да іх, выразна вымаўляючы імя і імя па бацьку, каб іх чулі і запамінілі ўсе. Прадстаўляйце мужчыну жанчыне, маладога больш пажылому.

Гаспадыня накрыве стол беласнежным, добра выпрасаваным абрусам, расставіць талерачкі па колькасці запрошаных і каля кожнага прыбора пакладзе па маленькай яловай галінцы. Гэта ўпрыгожыць стол. Уся кватэра да гэтага вечара будзе па-святочнаму прыбраная. Гадзіны за дзве да прыходу гасцей на стала з'явіцца разнастайныя закускі. Нам думаецца, што ў навагодні вечар больш мэтазгодна прыгатаваць так званы «халодны стол». Кожная гаспадыня ведае, што любяць яе гасці і што лепш за ўсё ў яе атрымліваецца. Нам будзе прыемна, калі для вас не акажуцца лішнімі і гэтыя нашы парады. Спадзяемся, што яны прыдадуцца не толькі да сустрэчы Новага года, але і наогул да кожнага прыёму гасцей.

Каб пазбегнуць напружанасці і размеркаваць працу і вольны час, за некалькі дзён да прыёму гасцей гаспадыня павінна вырашыць, што прыгатаваць і падаць. Такім чынам, яна паспее

зрабіць своечасова закупкі і будзе мець магчымасць прыгатаваць некаторыя стравы за дзень-два да сустрэчы. Хрушчы, пячэнне або торт могуць быць прыгатаваны загодзя. За дзень да прыёму можна звярнуць халадзец, рыбу, абсмажыць сялянскую каўбасу, гусь або курыцу, калі ёсць халадзільнік або проста халоднае месца, дзе можна захоўваць такія стравы.

Стол павінен быць накрываць за 1—2 гадзіны да прыходу гасцей. Да гэтага часу гаспадыня закончыць усе прыгатаванні і паспее адпачыць. Гэта вельмі важна і для самаадчування гаспадыні і для таго, каб гасці не заўважылі яе стомленасці.

Стол трэба сервіраваць так, каб гаспадыня не ўставала ў час вячэры. У гэтым павінны памагаць іншыя члены сям'і, асабліва больш маладыя. Для большай зручнасці гаспадыні каля яе ставяць звычайна невялікі столік, засланы чыстым, добра выпрасаваным абрусам. На гэты столік ставяць тонка нарэзаны і накрывы беласнежнай сурвэткай хлеб, талеркі і прыборы, якія могуць спатрэбіцца ёй дадаткова. Тут жа ставяць і дэсерт. Пра напіткі і парожнія келіхі клапаціцца гаспадар. Разліваючы напіткі, бакалы не бяруць у рукі, а напаўняюць іх на стала.

За сталом гаспадыня і гаспадар займаюць месцы адзін супраць аднаго. Пры невялікай колькасці гасцей (5—6 чалавек) гаспадыня можа сама накладваць і перадаваць страву. Пры вялікай колькасці гасцей іх абносяць стравамі, пакладзенымі на блюда, на якім ляжаць таксама відэлец і лыжка. Падносяць стравы кожнаму гасцю з левага боку і абносяць пачынаюць з гасця, які сядзіць справа ад гаспадыні. Гаспадары толькі раз ці два запрашаюць гасцей пакаштаваць тую ці іншую страву з пададзеных на стол. Надакучлівая ўвага можа быць непрыемнай гасцям.

Гаспадыня не павінна «скардзіцца», што страва ў яе «не атрымалася», што ў ёй не хапае таго ці іншага, а тым самым прымушаць гасцей хваліць яе кулінарныя здольнасці, нават калі страва сапраўды не ўдалася.

За святочным сталом павінны панаваць утульнасць і задушэўнасць, прыемная атмасфера і доб-

ры настрою. Абавязак гаспадароў непрыкметна накіроўваць размову. Вядома, лепей не закрываць тэм, якія могуць быць непрыемным камунікацыя з вашых гасцей. Старайцеся пазбегнуць дзвюх тэм: пра сябе і сваіх дзяцей. Пра сябе і сваіх дзяцей гаварыце толькі ў тым выпадку, калі вас пра гэта спытаюць. Але і тады старайцеся быць нешматслоўнымі. Не займайце гасцей разглядаццям сямейных альбомаў. Можна паказаць толькі фатаграфіі высокамастацкія. Калі сярод вашых гасцей акажацца артыст, спявак або музыкант, гаспадары могуць яго папрасіць што-небудзь праспяваць, раскажаць або сыграць. Але калі ён адмаўляецца пасля паўтарэння просьбы, настойваць больш няёмка.

Не думайце, што самы цікавы суб'ядзеднік той, хто будзе ўвесь вечар, не закрываючы рота, раскажаць рознага роду гісторыі, анекдоты, цікавыя здарэнні і г. д. Вас палічаць прыемным суб'ядзеднікам, калі вы будзеце гаварыць менш, даючы магчымасць выказацца іншым. Уменне гаварыць з людзьмі іменна ў тым і заключаецца, што вы заводзіце размову на тэмы, якія ім больш за ўсё цікавыя. Уменне маўчаць у тым, што вы ўмеце ўважліва слухаць. Трэба глядзець на суб'ядзедніка і час ад часу якой-небудзь рэплікай паказваць яму, што вы ўважліва сочыце за ходам яго разказа.

Не трэба перабіваць разказчыка, гаварыць гучна, каб не прыцягваць да сябе ўвагі. І шаптацца з кім-небудзь з гасцей таксама няветліва. Пры размове стоячы не трымайце рукі ў кішэнях і не скрыжоўвайце іх на грудзях. Ніколі не гаварыце дрэнна пра адсутных, таму што кожны можа падумаць, што заўтра вы будзеце тое ж самае гаварыць і па яго адрасу. Нікога не ўносьце да нябёсаў, таму што госці могуць застацца з уражаннем, што ніхто з іх няварты гэтага «анёла». Мужчыны павінны выказацца з павагай аб жанчынах, якія не прысутнічаюць. А калі яны не бачаць у іх нічога вартага павагі, у гэтым выпадку ім лепей прамаўчаць. Жанчыны не павінны какетнічаць з мужамі сваіх сябровак, трэба памятаць, што гэта раздражняе, вам могуць адплаціць тым жа.

Калі вам неабходна пайсці раней за іншых гасцей, развітайцеся з гаспадарамі і ідзіце непрыкметна, каб не парушаць агульнай веселасці. Аднак непрыстойна пайсці, калі вы толькі што ўсталі з-за стала.

А цяпер прапануем рэцэпты прыгатавання навагодніх страў. Прыемнага апетыту, сябры! Запрашаем да навагодняга стала.

— А зараз я пачастую вас крушонам!..

Фота А. Мызнікіна.

КУЛІНАРЫЯ

РОЛЬМОПСЫ З СЕЛЯДЦА

1 селядзец (салёны), 15 г рэпчатой цыбулі, 2 зярняці гваздзікі.

Для марынады: 100 г вады, 50 г рэпчатой цыбулі, 100 г 3-працэнтнага воцату, спецыі.

Вымачаны селядзец ачысціце, зрабіце з яго філе. На ўнутраны бок кожнага кавалка філе пакладзіце нарэзаную рэпчатую цыбулю і скруціце рулетам, пачынаючы ад хваста да галавы; змацуйце невялікай драўлянай палачкай.

Цыбулю нарэжце кружочкамі, пакладзіце ў гарачую ваду, дадайце перац, лаўровы ліст, соль, цукар і варыце, пакуль цыбуля не стане празрыстай; тады дадайце воцат і астудзіце. Рольмопсы пакладзіце ў пасуду, пераслойваючы зваранай у марынадзе цыбуляй, заліце марынадай і пастаўце для марынавання ў халоднае месца на 10—12 гадзін.

ЯЙКІ Ў СОУСЕ З ХРЭНАМ

Яйкі адварыце ўкрутую, абярыце, разрэжце на палавіны, пакладзіце на мелкую талерку і паліце соусам з хрэнам.

ЯЙКІ ФАРШЫРАВАНЫЯ

Яйкі адварыце ўкрутую, абярыце, разрэжце ўдоўж на палавінкі і выньце жаўток. Яечныя жаўткі пратрыце праз сита, узбіце са сметанковым маслам або смятанай, дадайце соль, воцат, гарчыцу. Лыжкай, або выціскаючы праз кандытарскі мяшок, запоўніце атрыманай масай яечныя бялкі.

Пакладзіце на мелкае блюда і ўпрыгожце ачышчанымі кіндрамі або кавалачкамі ласасіны, памідора, зялёнай цыбуляй.

Такім жа чынам фаршыруюць яйкі грыбамі. Адварыўшы сушаныя баравічкі, дробна іх пасячыце і змяшайце з жаўткамі і маслам.

САЛАТА З КВАШАНАЙ КАПУСТЫ

100 г квашанай капусты, 2 шт. морквы, 1—2 шт. рэпчатой цыбулі, шклянка смятаны, цукар, соль — па смаку.

У квашаную капусту дадайце нашаткаваную ў выглядзе стружкі моркву, паліце смятанай, у якую пакладзены соль, цукар, пакрышаная рэпчатая цыбуля. Усё перамяшайце

і пакладзіце ў салатнік. Гэтую ж салату можна заправіць алеем замест смятаны.

САЛАТА РЫБНАЯ

0,5 кг рыбы, 4 шт. бульбы, 2 шт. морквы, паўшклянкі зялёнага гарошку (лушчанага), соль, цукар, воцат па смаку.

Адвараную рыбу ачысціце ад скуры, касцей і падзяліце на невялікія кавалачкі. Звараную ў лушпінах бульбу абярыце, нарэжце дробнымі кубікамі. Моркву і зялёны гарошак адварыце ў салёнай вадзе; моркву нарэжце на кавалачкі.

Астуджаная, раздробненая са-стаўная часткі салаты перамяшайце са смятанай, соллю, цукрам, воцатам і раздробненым зялёным пятрушкі. Сумесь пакладзіце ў салатнік, упрыгожце зялёным гарошак і нарэзанай прыгожымі кружочкамі морквай.

САЛАТА МЯСНАЯ

200 г адваранай ялавічыны, 1—2 шт. бульбы, 1 шт. салёных агуркоў, паўшклянкі маянэзу са смятанай, спецыі, зяленіва.

Адвараную або смажаную ялавічыну нарэжце ўпоперак мышачных валокнаў на лустачкі і тыя ў сваю чаргу — на дробныя кубікі. Звараную ў лушпях бульбу абярыце і нарэжце на кавалачкі. Салёныя агуркі абярыце, разрэжце, дастаньце зярняты і нарэжце гэтаксама, як мяса і бульбу. Усё змяшайце разам з маянэзам, у які дададзена смятана і спецыі (соль, цукар, воцат або лімонны сок). Пакладзіце ў салатнік, пасыпце кропам і дробна пакрышаным зялёным пятрушкі і ўпрыгожце кружочкамі салёных агуркоў.

РЫБА ПАД ТАМАТНЫМ МАРЫНАДАМ

1 кг рыбы (свежай), соль, 25 г пшанічнай мукі, 50—75 г алею.

Для марынады: 100 г морквы, 25 г пятрушкі і сельдэрэю, 75 г рэпчатой цыбулі, 50 г алею, 150 г тамату-пюрэ, перац, лаўровы ліст, булён, соль, цукар, воцат.

Ачышчаную рыбу (салаку, траску, шчупака і інш.) нарэжце на ка-

валкі (салаку пакіньце цэлай), пасыпце соллю, абкачайце ў пшанічнай муцэ і падсмажце на алеі да гатоўнасці. Пакладзіце ў глыбокае блюда сляямі з таматным марынадам і пастаўце ў халоднае месца на 6—12 гадзін.

Прыгатаванне таматнага марынаду. Ачышчаную, накрышаную рэпчатую цыбулю, моркву, пятрушку, сельдэрэй падсмажце на алеі. Калі гародніна зробіцца паўмяккай, дадайце тамат-пюрэ, перац, лаўровы ліст, крыху булёну або вады, цукар, воцат і тушыце да гатоўнасці гародніны.

ЗАЛІЎНОЕ З КУРЫЦЫ

1 курыца, 25 г морквы, 10 г пятрушкі, спецыі, соль, 5 г жэлаціну. Курыцу памыйце, падзяліце на невялікія кавалкі і заліце ў каструлі халоднай вадой, каб мяса было ледзь пакрыта ёю, дайце закіпець, час ад часу здымаючы пену. Затым дадайце ачышчаныя моркву, пятрушку, пакладзіце соль, перац, лаўровы ліст і варыце на слабым агні, накрыўшы накрыўкай. Калі мяса стане мяккае, выньце яго з булёну.

Перад падчай заліўное з курыцы дастаньце з форм і пакладзіце на адпаведнай велічыні мелкае блюда, упрыгожце лустачкамі лімона, зяленівам. Падайце з мянззам, салатай з гародніны або фруктаў.

ІНДЫЧКА ФАРШЫРАВАНАЯ

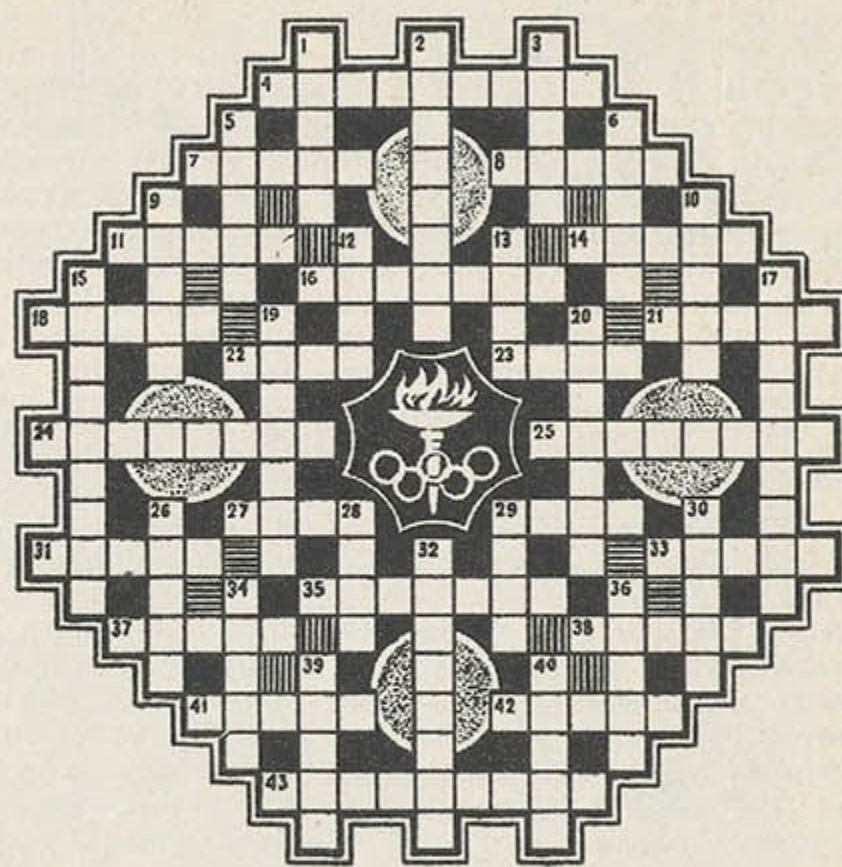
Падрыхтаваную тушку індзічкі пасаліце ўнутры і зверху, змажце тлушчам і нафаршыруйце начынкай, якую зрабіце наступным чынам: сатрыце 2 ст. лыжкі сметанковага масла з прапушчанай праз мясарубку сырой пячонкай індзічкі, дадайце 2—3 яйкі, дробачку чорнага перцу, сечанага зяленіва пятрушкі і 4 лустачкі змочанага ў малацэ сухара; пасаліце па смаку і добра перамяшайце. Адтуліну ў брушку індзічкі зашыце ніткай, тушку нашпігуйце кавалачкамі яе тлушчу. У глыбокую пасуду пакладзіце 2—3 ст. лыжкі масла, карэнні пятрушкі; пакладзіце туды ж індзічку, заліце яе гарачай вадой, накрыйце каструлю накрыўкай і тушыце, пакуль мяса не зробіцца мяккае, паліваючы яго час ад часу сокам, які выдзеліцца. Затым індзічку перакладзіце на бляху, змажце яе цёплым тлушчам і пастаўце ў духоўку. Запэкайце, пакуль мяса не падрумяніцца. З гатовай індзічкі выцягніце ніткі, астудзіце і падайце ў халодным выглядзе. Такім жа чынам можна прыгатаваць гусь або качку.

КРАСВОРД „СПАРТЫЎНЫ“

Па вертыкалі: 1. Урачысты выхад удзельнікаў спаборніцтваў. 2. Спартыўная лодка. 3. Перадавая частка спартыўнай арганізацыі. 5. Адзёнка спартсмена. 6. Спартыўная прылада. 9. Вышэйшая ўзнагарода. 10. Гульня. 12. Бег па перасечанай мясцовасці. 13. Палавіна гульні. 15. Вядомы беларускі канькабежац. 17. Спаборніцтва на асабістае першынство. 19. Недахоп часу для абдумвання шахматных ходоў. 20. Асоба, якая дае сігнал для пачатку спаборніцтваў. 26. Вяха, указальнік напрамку. 28. Вядомы савецкі вартар. 29. Узнагарода пераможцу спаборніцтва. 30. Прылада для гульні ў валебол. 32. Амерыканскі плывец, лепшы спартсмен 1964 года. 34. Раўназначны вынік спаборніцтва. 36. Спартсмен. 39. Заключная частка спаборніцтваў. 40. Румынская рэкардсменка XVIII Алімпіяды ў скачках у вышыню.

Па гарызанталі: 4. Чэхаславацкая гімнастка, лепшая выканаўца практыкаванняў на гімнастычным бярвенне. 7. Вядомы савецкі хакеіст. 8. Практыкаванне штангіста. 11. Фінскі бягун, кумір VIII Алімпійскіх гульняў. 14. Спартсмен. 16. Сусветна вядомы канькабежац. 18. Прыём у класічнай барацьбе. 21. Спартсмен або каманда, якія ўтрымліваюць першынство. 22. Негрыцянскі бягун, герой XI Алімпіяды. 23. Спартыўная сустрэча. 24. Від каманднага спаборніцтва. 25. Збудаванне для скачкоў на лыжах. 27. Неабходная якасць спартсмена. 29. Рэкардсменка XVIII Алімпіяды ў кіданні дыска. 31. Канцовы пункт дыстанцыі. 33. Спосаб, прыём. 35. Заснавальнік рускай шахматнай школы. 37. Спартыўнае таварыства. 38. Рашучае наступленне на вароты праціўніка. 41. Лік матча, дасягненне. 42. Частка спаборніцтва ў бегу. 43. Беларуская гімнастка, чэмпіёнка СССР сярод жанчын.

Склаў Аляксандр ЖДАНКО.

АДКАЗЫ НА ЧАІНКРАСВОРД, змешчаны ў часопісе № 10

1. Альт. 2. Тарпак. 3. Корбан. 4. «Нарач». 5. «Чарот». 6. Трыер. 7. Рэпа. 8. Арэнскі. 9. Іртыш. 10. Шыфер. 11. Ранет. 12. «Тытан». 13. Нарва. 14. Ангеліна. 15. Арагон. 16. «Навальніца». 17. Арык. 18. Калорыя. 19. Яблыня. 20. Ягуар. 21. Рубін. 22. Несцяровіч. 23. «Час». 24. Селен. 25. Норка. 26. Абаккур. 27. Рэалізм. 28. Маршал. 29. Латыніна. 30. Арка. 31. «Аіда». 32. Анод. 33. Добруш. 34. Шапорын. 35. Норд. 36. Дрда.

ГУМАР

Нейная дама іграе на раялі «Крэйцараву санату». Званок. Уваходзяць два мажныя паліцэйскія.

— Што вам патрэбна, панове?
— Нам пазванілі ў паліцыю, што тут му-чаюць нейкага Бетховена! Дзе ён?
(З замежнага гумару).

Не толькі балерыны маюць патрэбу ў падтрымцы.

Клопатам яе не было канца. У Сочы яна старалася загарэць, у Маскве шукала крэм ад загару.

Маці, страшачы дзіця:
— Вось дзядзя возьме цябе!
А дзядзьку не да чужых дзяцей—ён і сваіх кінуў.

Эміль КРОТКІ

На першай старонцы вокладкі малюнак мастака Г. Дзянісава.
На чацвёртай старонцы вокладкі каляровае фота А. Станавова.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 15961. Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 30/XI 1965 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—6-38-24.
Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 180 380 экз. Зак. 669.

Не паслухаў зайчык маму

Зайчык мамаю адпушчан
На гадзінку пагуляць.
Скача ў Белавежскай пушчы
Верасамі між галяў.
Вось дарога. След ласіны.
Елка — здэртая кара.
Зіркі далей — стаіць махіна
Менш на трошкі ад зубра.
Як пад вываратнем яма —
Побач чмыхае дымок.
Не паслухаў зайчык мамы
І, зажмурыўшыся, скок!
Стала цёмна. Гром і віск.
Я скажу вам па сакрэту:
Проста быў багажнік гэта.
Мчалася машына ў Мінск...

Яма насцеж. Цішыня.
Шэры зайчык — ходу.
А навокал — ані пня,
Ні ракі, ні броду.
Гэта што з усіх бакоў,
Гурбы ці пагоркі!
Дрэвы, толькі без сукі...
А на дрэвах — зоркі...
Ледзьве зайчык пералез
Праз сумёт вялізны
Як убачыў цёмны лес —
Значыць дом паблізу!
І з усіх чатырох
Паімчаў да мамы...

Мал. В. Ціхановіча

Толькі дзе знаёмы стог!
Дзе старая брама!
Каля снежнае гары —
Проста заглядзецца! —
Елка ўся ў агнях гарыць,
А навокал дзеці.
Кругам ходзіць карагод!
— Мы чакаем Новы год!
Дзед Мароз, дзед Мароз
Прывязі нам цацак воз!
Для казы-дзеразы
Лыкаў трыццаць тры вазы.
Для мядзведзя-пчалавода
Мёду цэлую калоду.
Для ваўка-лайдака
Толькі лапку індыка.

А для птушніцы-лісіцы
Пер'інку з хваста сініцы.
Для ката Мірона
Макарону тону.
Прынялі ў карагод
Зайчыка малога.
Колькі там было прыгод —
І расказваць многа!

Так ля ёлкі зайчык бегаў,
Што згубіў свой хвосцік белы.
Горка-горка плакаў зайчык:
— Як мне дома паказацца!
Воўк, вяпрук, барсук і дрозд —
Кожны ў лесе мае хвост.
Ну а гэта ж — смехата:
Раптам заяц без хваста...
Сталі ўсе шукаць — знайшлі:
— Не губляй болей!
От жа гульні былі,
От было раздолле!
Два казлы камару
Спінку часалі,
Як падкінулі ўгару —
Цэлы дзень чакалі.
Абагналі лася
Два малыя ракі,
Покуль гналіся,
Змоклі небаракі.
Ну, а два цюлені
Гралі на палене.

Зубр скакаў «Лявоніху»
З мурашкаю тоненькай.
А з казюкаю казю
Узлятаў высока,
Зайчык з радасці ўзяў
Першы прыз па скоках.
Двое даўгадзюбых качак
Выйшла са сталоўкі, —
Еў марожанае зайчык —
Снег такі салодкі.
Воўк на дрэва залез
І заплюшчыўся.
Вось які вясёлы лес —
Парк Чэлюскінцаў.

Гэта ўсё не казкі.
Знялі дзеці маскі.
Завялі ў цырк малога,
Там пацук ката палохаў.
Зайчык і не чуў ніколі.
Каб сабак вазілі коні,
Каб сам леў
Самлеў,
Убачыўшы кошку,
Каб з бульбаю кошык
Несла свінка на лычы,
Каб крумкач да ста лічыў.

Толькі хутка
Новы год —
Ён вясёлы самы.
Дзеці зайку ў самалёт
Пасадзілі без турбот —
Хай ляціць да мамы.
Ён расказа праўду ўсю ёй
Пра свае прыгоды.
Мама зайчыку даруе,
Скажа:
— 3 Новым годам!

74995

